

גליזון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

דברים - ת"ב

מכון
באר
האמונה

אינהאלט

פרשת דברים – תשעה באב

- אני מאמין ואעפ"י - עיקר האמונה במצב של חשבות ..... א
- שלא תלו במחונם - תוקף חורבן בית שני והגלות הנמשך מאז ועד עתה על חסרון הבטחון ..... ז
- ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר - אף שחובה לעשות השתדלות אבל אינה סיבת הפרנסה ..... יב
- הרוצה בתשובה - בוח התשובה בכל עת ובכל מצב ..... טו
- בן פורת עלי עין - סגולה כנגד עין הרע ..... טו
- שבת חזון - אהבת הקב"ה הנגלית לבניו בשבת זו ..... טו
- הרחק משנאת חיים - זהירות בבין אדם לחבירו אף כמה שנראה כמותר על פי תורה ..... יז
- אחינו המסו - זהירות למנוע התפשטות המחלוקת מראשיתה ..... כג
- מרחוק ה' נראה לי - בו יבואר כי עבודתנו בזמן הגלות חשובה לאין ערוך ..... כד
- קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה ואין לנו אלא לרצותו מתוך עבודת ה' בשמחה ..... כו
- משחרב הבית - כל הצרות מקורן מחורבן הבית לעורר אותנו להתקרב אל ה' ..... כח
- ועדיין לא נושענו - לרוב הצרות נחשב כאילו נחרב מחדש בכל שנה ..... ל
- אלא בזכות התפילה - ההתחזקות בתפילה תהיה לנו במקום קרבנות ..... לא
- ארבע אמות של הלכה כלבד - חשיבות עסק התורה בפרט בעת הגלות ..... לד
- כוחה של בושא - חומר ענין המבזה את חבירו וגודל שכרן של הנעלבים ואינן עולבין ..... לה
- ונפשי בעפר - מעלת המכניעים עצמם ..... לז
- יהא שמה רבא - בוחו הגדול של עניית יהא שמה רבא ..... לט

פרשת דברים – תשעה באב

אני מאמין ואעפ"י - עיקר האמונה במצב של חשכות

מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו, ואיתא במדרש (במד"ר טו כ) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם, זה שאמר הכתוב (ירמיה יב ח) נתנה עלי בקולה על בן שנאתיה, אותו קול שבכיתם גרם לכם להיות שנואין'. ומכך שפגמו באמונתם השלימה שהקב"ה נמצא עימם תמיד בכל מצב, נסתבב החורבן הנורא ונקבע בכיה לדורות.

איתא בגמ' (תענית כט.) כתיב 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא' (במדבר יד א), אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות. ומבואר שם, שכל שורש חורבן הבית ומקור כל הגלות המר הלז מחסרון האמונה בבורא כל העולמים בא לנו, שבני ישראל בהיותם במדבר התרעמו על ה' ולא האמינו שאינו אלא מביאם אל ארץ טובה, וכמו שנאמר (דברים א כו) 'ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ

אכן כאשר האדם קובע בלבו שהקב"ה מנהיג עולמו בחסד וברחמים, ועינו פקוחה על כל בריותיו בכל עת ובכל שעה, שוב אינו בוכה בכיה של חנם אלא נכון לבו בטוח בה' אלוקיו וסמוך לבו לא יראי. וכך אמרו לבאר במדרש (בר"ר לט

א. מעשה שהיה בימי 'המלחמה', באשה אחת מנכדי הגה"ק רבי הלל מקולמייא זי"ע (בת חתנו ר' יצחק אייזיק ליכטנשטיין זצ"ל), אשר נלב"ע לפני כמה שנים, שהפרידו אותה כמו רבי רבבות מאחינו בני ישראל מאמה ובעלה, והכניסוה לאחד המחנות, בהגיע יום תשעה באב הוציאו את כל דרי המחנה לחצר תחת כיפת השמים – ואותו היום יום בהיר בשחקים היה ללא שום זכר לעננים. הרשעים ימ"ש ציוו עליהם לישוב על קרקע החצר שהייתה מחופה באבנים משוננות ומחודדות בכדי שידקרו אותם ברגליהם, ועל כולנה העמידו מנגנים בכלי זמר – במינים ועוגב וכל צלצלי שמע. אשה זו לא הייתה יכולה לסבול השפלה נוראה זו ביום המר והנמהר תשעה באב, ומתוך מעמקי לבה זעקה אבינו שבשמים לא למעני עשה, ואף לא למען כבוד עמך בית ישראל, אלא למען כבוד שמך יתברך ויתעלה, פתח נא את ארובות השמים וירד 'שלאקס רעגען' (גשם חזק בלשונם באונגריין) ויפסק חילול השם הנורא הזה. תוך כמה דקות נראו עננים כבדים בשמים, ויפתח ה' את ארובות השמים והחלו לרדת גשמים עזים אשר כל הרשעים הבריחו עצמם ומנגניהם אל תוככי הצריפים, אז נשמו גם כל היהודים לרווחה כשיכלו להכנס אל תוככי צריפם. וסיפרה אותה אשה, שממעשה זה שאבו חיזוק במשך כל תקופת המלחמה להאמין כי אבינו רוענו משגיח עלינו על כל צעד ושעל – בראותם שבתוך הסתר הפנים הגדול והנורא, שומע הקב"ה את שוועת הזועקים אליו.

ב. מצינו במשנת ה'חפץ חיים' (ח"ח עה"ת, וירא הערה ו) על הפסוק 'והבוטח בה' חסד יסובבנו' (תהילים לב י), כמו שהנותן לחולה 'רפואה' (תרופה) שהיא מרה מאד, יעטוף אותה במעטה רך ונעים (קפסולה) בכדי שלא ירגיש החולה את המרירות שברפואה, כך נמי, בכל מיני 'מרירות' המתרגשים ובאים על האדם, יתעטף ויעטוף את הצרה בבטחון, ואז יומתק לו הכל, ולא ירגיש שום מרירות כלל.

לאחר שחזר הרה"ק ה'חידושי הרים' זי"ע מהלווייתו של אחד מבניו ל"ע (ידוע שאיבד י"ג מצאצאיו בחייו) התיישב על הארץ כדין 'אבלות', אך שלוות נפשו וצהלתו לא משה מפניו, שאלה אותו הרבנית במר נפשה, וכי תרגול קברנו זה עתה... ענה לה הרה"ק - את ה'פעקילי' (הצרה) מקבל האדם מידי אבינו אב הרחמן, על פי נסתרות דרכיו, אך צער ועגמת נפש לוקח האדם לבדו על עצמו, אלא על האדם לחזק

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ב

עצמו בבטחון, ולהאמין שלטובה מה שאירע לו, ואז תסתלק עגמת נפשו, וחיה יחיה מתוך שמחה והרחבת הדעת..

בנו של הרה"ק האמרי אמת זי"ע הרה"ק רבי יצחק זצוק"ל נלב"ע בדמי ימיו בערב שבת פר' וירא לפנות ערב. הסתלקותו הסיבה כאב גדול ומקור דמעה לרבי ולכל הנלווים אליו. במשך השבת לא היה ניכר שינוי על פניו הק' של הרבי, ואף שח בקדשו בשולח"ט אמ"ק על הפסוק 'קח נא את בנך אשר אהבת את יצחק' בפרשת 'עקידת יצחק'... במשך ימי השבעה באו בין המנחמים רבים מגדולי וענקי פולין שבאותם הימים. אחד מהם מנכדי הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע היה שנענה ואמר בשם זקנו הרה"ק המגיד זי"ע, על דברי חז"ל (מגילה לא): 'סתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה', כי 'זקנים' קאי על הקב"ה שהוא 'זקן' מלא רחמים, ובמעשי הקב"ה אף מה שנראה כסתירה באמת אינו אלא בנין מפואר. מששמע ה'אמרי אמת' את דבריו נענה ואמר 'דיבורים אלו ניחמו אותי'.

הרה"ק רבי מאיר נתן זי"ע בנו של הרה"ק הדברי חיים נלב"ע בחיי אביו, ביום הראשון כשנעמד הדברי חיים להתפלל שחרית, נטל את הטלית להתעטף בה, וקודם שהחל באמירת ברכי נפשי פתח ואמר, הנה מהלך לו איש בנחת ברחובה של עיר ולפתע מרגיש כי מאן דהו הכהו בגבו מכה גדולה וחזקה - מיד יסתובב המוכה לאחוריו ברוב רוגזה וטענה מי העיז להכותו כן. אמנם אם יראה שה'מכה' אינו אלא ידידו אוהבו שהכהו בגבו לאות אהבה וחיבה - לא די שלא יקצוף ויתכעס עליו, אלא אדרבה מכה זו תוסיף אהבה על אהבתו וחיבה על חיבתו. אף לדידן, עתה הוכינו במכה אנושה אך מי הוא זה המכה הלא הוא ידיד נפש אב הרחמן... ופתח בהתלהבות בסדר התפילה.

מעשה בהגאון רבי משה שפירא (משכונת אונסדארף עיה"ק ירושלים), שנפטרה בתו בחייו, במעמד הלוויה נשא ר"מ דברי הספד ובתוך דבריו נענה ואמר, הרי ג' שותפים הם באדם הקב"ה אביו ואמו (קידושין ל:), והיאך עשה הקב"ה - שהוא אחד מג' השותפים, דבר כזה מבלי להימלך בשני השותפים האחרים... (עיי' שו"ע חו"מ קע"ו) וע"כ צריך לומר שאין כאן כלל 'חובה' אלא 'זכות', וזכין לאדם שלא בפניו... (דבר שהוא זכות לאדם אפשר לעשות עבורו אף שלא בידיעתו תחילה).

ידוע שהגה"ק רבי חיים מיכאל בער ווייסמאנדל זצוק"ל פעל גדולות ונצורות בימי 'המלחמה' הנוראה, והציל אלפי אלפים מאחינו בני ישראל מצרני הרשעים ימש"ו, אמנם, אינה ה' לידו אפשרות להציל עוד כמאה אלף איש, ולדאבון לב היו מפריצי בני עמנו שבפעולות שונות גרמו למנוע הצלה זו. הדבר גרם לרבי מיכאל בער צער גדול וייסורי הנפש, ולא הצליח למצוא נוחם לנפשו, בצר לו נכנס אל הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע ושפך בפניו את כאב לבו - על דם בני ישראל שנשפך, בו בזמן שכבר היו סמוכים ונראים אל ההצלה, אלא שה'רשעים' מנעו זאת. הרי"צ הקשיב לכל דבריו בדומיה, ובסיימו נענה אליו בשלהבת אש - און ווער האט דאס אלעס געטאהן (מי הוא זה אשר עשה כל זאת), כאומר, הרי הכל נעשה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אף הרשעים לא היו יכולים לעולל אם לא שכך היה רצון הבורא, ואין לנו שמץ השגה בהנהגת ה'. וסיפר רבי מיכאל בער שאז הפיח בו רוח חיים, ובכוחות מחודשים הקים את 'ישיבת נייטרא' לשם ולתפארת.

המשיל הגה"ק המגיד מדובנא זי"ע (כתבי המגיד מדובנא פר' וישב בד"ה אבל נחפשה) על כסיל אחד שהאיר מזלו והרוויח בגורל ממון רב, מיד קנה לעצמו בממון זה שדה גדולה לבנות עליו ארמון למגוריו, על פי בקשת העוסקים במלאכת הבניין הביא עצים רבים ואבנים שונים לבנות מהם את הבית וקירותיו. והנה מבחין הכסיל שהפועל לוקח את העצים ומחתך אותם לגזרי גזרים (כפי המידות הנצרכות לו לבנות הבניין), ברוב טיפשותו לא הבין כי הוא מחתך אותם על מנת לבנות בהם ארמון לתפארה, לכן מיד גער בו וזעק מדוע מכלה אתה את כל כספי וזהבי, למה תשבר את העצים והאבנים ששילמתי עליהם במיטב כספי, הפועל שנוכח לראות בטפשות 'בעליו' הגדולה והנוראה, החליט להציל נפשו מבעוד מועד, ואמר לו טול לך עצך ואבניך

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ג

א) רבי יצחק פתח (פרשה לך) ...משל לאחד שהיה בעה"ב שישמור להצילה מלהבה), הציין עליו בעל הבירה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת, אמר אמר לו אני הוא בעל הבירה. כך, לפי שהיה תאמר שהבירה הזאת בלא מנהיג (פירוש, שאין לבירה אברהם אבינו אומר (לאחר המבול ודור ההפלה) תאמר

והניחני לנפשי - לא אשלים לך את הבניין, אלא תשאר עם העצים החתוכים והאבנים השבורים שאינם שווים מאומה.

על פי משל זה ביאר המגיד את הכתוב (תהלים כח ה) 'כי לא יבינו אל פעולות ה' ומעשה ידיו, יהרסם ולא יבנם', כי האדם אשר לא יבינו שכל הנעשה בעולם הינם פעולות ה' ומעשה ידיו וגם הנעשה בעולם שלא כרצונו (דוגמת הפועל ששיבר עצי בעה"ב) באמת הכל לטובתו - לבנות לו בית חמודות בזה ובבא, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ולחוסר הבנתו הינו מלא טענות כרימון על הנהגת ה', אזי - יהרסם ולא יבנם, הקב"ה אומר לו, אכן אפסיק מלבנות לך בית פארות, והריני מהרס כל מה שבניתי לך עד עתה, כי לא אעלה אותך גם עלה.

מסופר על יהודי אחד שהיה גר בקרית צאנו (בארץ הקודש) ושמו הרה"ח ר' בערל כהן ז"ל, פעם קנה ר' בערל כרטיס לוטו (לאטערי) ולאחר כמה ימים הודיעוהו שזכה בסכום אדיר בעושר רב, ואף שלחו לו מיד את כל מעות זכייתו, אך כל זה טעות היה בידי עורכי ההגרלה, כי באמת הזוכה אחר היה ולא הוא, ואכן, אחר כמה ימים שבו והודיעוהו כי 'מקח טעות' היה כאן, ועליו להחזיר את כל המעות, ר' בערל החזיר את כל המעות בשלוות הנפש עצומה כאילו לא אירע דבר, בני ביתו שהתפעלו משלוותו שאלוהו מנין לך 'קור רוח' כזה, מדוע אינך מתאבל על חסרון העושר שבין רגע אבד ממך ונשארת עם ה'לחץ זה הדחק' שהיו מנת חלקך עד עתה, ענה ר' בערל, הנה ידוע מפי ספרים ומפי סופרים שאם נגזר מיתה על אדם, אזי אם עשיר הוא פעמים שיפדוהו מן השמים מ'גזר דינו' על ידי שיטלו ממנו את ממונו, ויהפוך ל'עני' החשוב כמת, ונחשב כאילו נתקיימה בו הגזירה, ובזה יימלט לחיים טובים וארוכים. אך אם נגזרה גזירה על גברא כמוני שאין לו לא רכוש ולא ממוון, הרי ח"ו מחויב הגזר דין להתקיים בפועל, מה עשה הקב"ה - גמל עמדי חסד של אמת, הפך אותי ל'עשיר בן יומו' ושב ליטול ממני את כל העשירות לאחר כמה ימים, וממילא 'אני את נפשי הצלתי', לפי זה לא די שאין לי להתעצב אל לבי, אלא עלי לערוך עתה 'סעודת הודאה' כהנה וכהנה...

סיפר אחד מהרבנים החשובים בעי"ת בני ברק שבימים מקדם עברו עליו זמנים קשים בעניני פרנסה ועוד, נכנס אל רבו הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע ותינה את צערו בפניו, אמר לו הרבי הנה איתא במדרש איכה (פתיחתא כד) שבזמן חורבן הבית נזדעק אליהו הנביא וקרא לאבותינו ישיני חברון, ואמרו שם שאברהם פתח ואמר רבש"ע למאה שנה נתת לי בן וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלושים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני ונעשיתי עליו כאכזרי ולא ריחמתי עליו, אלא אני בעצמי כפתתי אותו... לאחמ"כ פתח יצחק ואמר רבש"ע כשאמר לי אבא (בראשית כב) אלוקים יראה לו השה לעולה בני, לא עכבתי על דבריך ונעקדתי ברצון לבי על גבי המזבח ופשטתי את צווארי תחת הסכין, ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני, פתח יעקב ואמר רבש"ע... עכשיו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבחה, לאחר שגדלתם כאפרוחים של תרנגולים וסבלתי עליהם צער גידול בנים, כי רוב ימי הייתי בצער גדול בעבורם, ועתה לא תזכור לי זאת לרחם על בני (עכ"ל), ולכאורה צריך ביאור אחר שראה יעקב כי לא הועילה זכות ה'עקידה' והשחיטה, וכי תועיל להגן עליהם זכות גידול י"ב שבטים, אלא וודאי, שלגדל כראוי י"ב שבטים חשוב יותר מעקידה... ובזה רצה לומר לו, שלא יבכה על מצבו בקושי גידול הבנים וכיו"ב, אלא ישמח בחלקו שחלק לו ה' - בנים ובנות הולכים בדרך התורה והעבודה לתפארת בית אבות, כי מעלה זו גבוהה יותר מעקידת בן יחיד כיצחק אבינו.

אינם אלא לטובת הבירה ויושביה. וגם האש היא לטובה. ולא הפקרתו את ביתי, אלא הנני עומד ומשגיח על כל הנעשה בהאי ביתא שיהיה אך ורק לטובה ולברכה.

וזה לימוד לדורות, אף כשנראה לאדם כי צרה קרובה, והרי הוא מתפחד מלהכות האש, ידע ש'בעל הבירה' עומד ומשגיח על הנעשה בהאי עלמא. ומה שאיננו מכבה את האש - כי באמת אין זה אלא דמיונות שוא, ולא 'דליקה' יש כאן אלא רוב טובה וברכה. ואף אם אין הטובה

שהעולם הזה בלא מנהיג הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם, ע"כ. ולכאורה קשה הן על המשל והן על הנמשל, אם כנים הדברים שיש מנהיג לבירה, מדוע אינו מכבה את הדליקה, והוא נשאר על עמדו להביט בעוברים ושבים בעת שכל בירתו נתונה למאכולת אש.

אך האמת, דקושיא מעיקרא ליתא, כי כוונת בעה"ב הייתה לומר, טעות בידך, אין הבירה הזאת 'בלא מנהיג', וכלל אין כאן 'דליקה' המוקת. אלא אני הוא 'בעל הבירה', וכל מעשי

ג. מסופר על יהודי שקבל בפני הגה"ק הסטייפעלער זצוק"ל על צרות וחובות דעדרו עליה, וכל כך רבתה סאת צרותיו עד שאבד לו הטעם בחייו, ענהו הגה"ק, ר' איד, מדוע הנך כה בטוח שנכוננו לך עוד כל כך הרבה 'שנות חיים' - שיש לך 'טענה' שאינם עוברים עליך בנעימים, אולי כבר כלו ימי שני חייר, וכל זכות קיומך בעולם אינו אלא בזכות הייסורים והטרדות הבאים עליך, ובזה נשתנה כל מהלך מחשבתו, והחל להבין שבכל הנעשה בעולם יש טעם וסיבה מלמעלה לטובתו הגמורה.

כעין זה מסופר על אחד מחסידי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע שהיה 'בעל חוב' גדול מאד והנושים לא נתנו לו מנוח, מאידך היה לו נכס אחד שהיה שווה הון רב, וחכך בדעתו למכור אותו ולפרוע במעות שיקבל את כל חובותיו, ואף ישתירו לו כמה פרוטות בכיסו למחייתו. הלך היהודי לשאול בעצת רבו כדת מה לעשות, ענהו הרבי, איעצך שלא למכור את הנכס, כעבור תקופת מה נתרבו חובותיו עוד ועוד, חזר היהודי אל רבו, אך הרבי בשלו, 'איעצך שלא למכור את הנכס'. אמנם משרדף יום אחר יום והנוגשים אצו לאמר שלמו חובותיכם, ויראו בניו כי באו מים עד נפש - מכרו את הנכס ושילמו בכסף שקיבלו את כל החובות, ותהי הרווחה בבית האב. כעבור שבועיים נסתלק האב לעולם שכולו טוב. הבנים נכנסו לקודש פנימה אל ה'שפת אמת' וסיפרו לו על כך, מיד שאלם הרבי אודות הנכס, ומשנענה שמכרוהו, אמר להם, הנה איתא בגמרא (פסחים ק"ג): 'שלשה חייהם אינם חיים', ישנם כאלו שכל 'חייהם' - היינו כל זכות קיומם וחיותם בעולם הזה אינו אלא מחמת ש'אינם חיים', שייסורים רבים עליהם עד שאין להם כל טעם בחיים. אביכם היה בכלל אלו, וקצבת חייו כבר נשלמה זה זמן רב, אלא שהחובות והייסורים החזיקוהו בין החיים, ועתה כשמכרתם את הנכס ונפטרתם מן החובות שוב לא היה לו במה להחזיק את חייו.

סיפר הגרא"ז מלצר בעל ה'אבן האזול' זצ"ל שבעיר סלוצק (בהיות הגרא"ז רבה של העיר סלוצק) היה דר יהודי אחד ולו בת חולנית ל"ע, כל ימיו טרח היהודי טורח רב לסעדה ולשמשה במסירות נפש ממש, יומם ולילה לא ישבותו. ביום מן הימים הלכה הבת המיוסרת לבית עולמה, כעבור תקופה קצרה נתעלה גם האב לגנזי מרומים. נענה רבי איסר זלמן ואמר, איננו מבינים ויודעים 'חשבונות שמים', אך דבר אחד חזינו, דעד עתה היה נראה לכל שהאב הוא המחזיק ומחיה את הבת, ואילו עתה אפשר לומר, דמי יודע, אולי הבת היא שהחיתה את האב שישאר בהאי עלמא לסעדה, ומכיוון שכבר עלתה למרום הוצרך גם האב לעלות למרום.

ד. יש שהוסיפו לדייק בלשון המדרש מדוע כתב 'הציץ עליו בעל הבירה', ולא 'הביט' וכדו', כי הכוונה כלשון הקרא (שה"ש ב ט) 'משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים', וההפרש ביניהם כי המשגיח מחלון הבית רואה את כל אשר לפניו, שהרי מרחב גדול פרוש לנגד עיניו לראות את הכל, אך המציץ מן החרכים

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ה

וסדקי החלון אין מרחב לפניו, ולכן אינו רואה כי אם נקודה אחת. וזה כוונת הקרא, כי בעת ה'אורה' כשהכל מתנהל אצלו על מי מנוחות הרי כביכול רואה אותו הקב"ה מ'חלונות' הפתוחים, וכביכול הקב"ה מביט עליו כעל פרט מתוך הכלל, אך בעת צרה כשמרגיש שהוא יחידי בעולמו, ב'לחץ זו הדחק', אז מביט עליו הבורא כ'מציץ מן החרכים' - להביט רק עליו מתוך אהבה יתירה. וזה אשר רמזו שכשנראה לאדם ש'בירה דולקת' ואין לו עזרת מצר, ידע שדייקא אז 'מציץ עליו בעל הבירה' כמציץ מחור וסדק, ומשגיח עליו בייחוד מן השמים.

משל לאב שנתברך בכמה בנים ובנות, שאהבתו לכל אחד מהם כבן יחיד, אמנם בכל עת זוכר הוא את כולם שווה בשווה, אך כאשר אחד מהם שוכב ב'חדר הניתוחים' תחת סכיני של הרופא - כל מעייניו נתונים אך ורק לאותו הבן, לספק לו כל הצטרכויותיו אשר יחסרו לו ולרפואתו, כך הוא ממש כביכול לדידן, 'בניו' יחידי של 'אבינו' שבשמים, בעת שאחד מאתנו נמצא בעת צר ומצוק, אזי כביכול כל מעייניו של הבורא נתונים אך ורק לבן זה.

משל למי שמתדפק על דלת בית רעהו, כל זמן שהאור נראה לדופק דרך נקב ה'קוקער' יודע הוא שאין איש שם על לב לנקישותיו, אמנם כאשר יבחין כי נחשך ה'קוקער', ידע בבירור שעתה עומד אי מי מבני הבית וצופה על העומד מחוץ לדלת ובמעשיו, כמו"כ כאשר 'יחשיך' לאדם, ידע נאמנה שעתה כביכול עומד אביו שבשמים וצופה ומשגיח עליו.

סיפר הגה"ק מווידיסלוב חתן הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע שבימי ה'מלחמה' נאסר במקומות רבים להעלות אורה בבתים בלילות (מפחד שמא יכיר האוייב היכן הוא מקום יישוב...) על כן היו דרי העיר מכסים את חלונות הבית בחתיכת 'בד' שחורה, וכך לא ראו מחוץ לבית ש'הבית מלא אורה'. והנה, כשבאו לקנות את הבד היה המוכר מברר שני דברים לדעת איזה סחורה לתת ל'קונה', ואלו הן. א. חוזק המנורה המאירה בחדר, ב. קרבת האורה לחלון הבית. והיינו כי ככל שיתרבה האור נצרכים לכסות החלון בבד עבה ושחור יותר. וכן, ככל שגדילה קרבת האורה לחלון יש לכסות בעבה ושחור יותר. ומזה למדנו כלל גדול, כשנראה לנו שהקב"ה כביכול כיסה לנו את האור בבד שחור ועבה... עלינו לעיין בשני דברים אלו, ככל שהבד עבה ושחור יותר נסיק מכך שמתחת זה השחור מתכסה וממתין לנו אור גדול וחזק מאד המאיר ובא מאחורי המחיצה המבדלת, וגם שאור הישועה קרוב הוא, ובעוד זמן קצר יפציע השחר והשמש תזרח בארץ.

פעם נשאל המשגיח הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל היאך עמדו לו כוחותיו לעמוד בעוז, לעבור את כל מוראות ותלאות ה'מלחמה', ועל כולנה בעת שהכביד באחרונה כשאיבד את בתו היחידה תחת ציפורנם של הרשעים הארורים. באותה שעה עמד על גבי השולחן בקבוק, הוריד ר' גד'ל את הפקק שמעל בקבוק וטמנה בין אצבעותיו, ואז אמר לאברך, אמור נא לי - היכן נמצא הפקק של בקבוק זה, אמר לו האברך הריהו מסתתר תחת אצבעות ידיך. הוסיף ר' גד'ל ושאל, אם ייכנס כעת אדם מבחוץ ויחפש את הפקק האם ימצאנו, ענהו האברך בלאו. ואם יודע לו שהפקק נמצא בין קפלי אצבעותי האם ימשיך ויחפש. שוב ענהו האברך בלאו, כי אם הוא יודע שהפקק מסתתר בינות האצבעות מה לו עוד לחפש הרי הוא כבר נמצא. נענה לו רבי גד'ל - כיוצא בו ממש עברתי את ימי המלחמה - בידיעה ברורה שבתוך ההסתרה הגדולה - 'אכן אתה קל מסתתר', והנה ה' נמצא עמדי ושומר עלי, ומאחר שידעתי שהוא נמצא לידי

(אף שמתחבא הוא תחת כל אלו הצרות) עדיין הוא נמצא, ומה לי לחפש אחריו.

המשיך ר' גד'ל ואמר. אם יאבד אדם אבן יקרה ששוויה עצום ורב בתוך היכל שהחושך שולט בו, וכי יעזוב את המקום מפני שאינו יכול לראות כעת את היהלום היקר. הלא אחר שידע שכל רכושו נמצא כאן, לא יעזוב את המקום עד שימצא דרך ואופן להאיר את ההיכל, וכך ימצא את האבן. כדבר הזה היה לנו בעת שהחושך כיסה את הארץ בימי האימים - ידענו שבתוך כל הרי החושך הללו נמצא הקב"ה, ואם כן מה לנו כי נלך לחצוב בארות נשברות, הרי כאן בתוך החושך היכל ה' הוא.

כל המעשים לטובתו השלימה, זה עולה במדרגה להיקרא בעל אמונה.

וכך כתב הרה"ק מקאברין זי"ע (במכתב, הוכא אמרות משה מערכת אמונה) 'כללו של בטחון - להאמין באמונה שלימה, שכל דבר הנעשה - מה' (נעשה), שהוא הטוב לכל. והכל נעשה לטובת האדם, ומה שאינו בהכנת האדם, הטובה הנעשה הוא באיזה דבר נסתר - שאין בידו להשיגו, ובוראי הוא יותר טובה'. והיינו שבשעה שרואה אדם שכניכול הבורא מתנהג עמו ב'הסתר והעלמה', ונראה לו כי עולם השך בעדו, ידע שאדרבה - באותה שעה מצמיח לו הבורא טובה גדולה אשר לרוב גדולה יש לעשותה בהשקט, בהצנע ובסתר.

העצה היעוצה, להשריש בקרבו בכל שעה ושעה באמונה פשוטה ותמימה כי הקב"ה בורא ומנהיג את הכל לטובה ולברכה, ובוה יקל עליו לעמוד בנסיון בשעות הקשות, שכלאו הכי - מכיוון ששורשיו מועטים הרי ברוח הראשונה שתפגע בו - 'באה הרוח ועוקרתו על פניו'. אבל מי שקנה בנפשו את האמונה בקניין נצח יעמוד איתן בזמנים האלו.

נראית מיד לעין, יאמין שכל הצער ומכאוב כאים לו מ'אב הרחמים', ואין אתנו יודע עד מה מתי והיאך תצא הטובה ממנה. וכשיאמין בזה תנוח דעתו ותשלול נפשו.

וכן פירש הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דכלא ד"ה ובדבר) בפרשתן בפסוק (א לא-לב) 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך... ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם'. וצריך ביאור, מהו 'ובדבר הזה' היה לו לומר 'ואתם אינכם מאמינים'. ומבאר דעיקר עבודת האדם היא האמונה בה' בכל מצב, כי מי שמאמין בה' רק כשהקב"ה מתנהג עמו ברחמים מגולים והוא רואה את הנהגת הרחמים, אינו נחשב 'מאמין' - שהרי הכל ברור לנגד עיניו ובמה יאמין...

וזה פירוש הכתוב - ובדבר הזה כלומר המאמין בה' רק כאשר הכל נהיר ובהיר כשבידו להראות באצבע - זה קלי בהנהגת רחמים, אז אינכם מאמינים - אינו נחשב אמונה. ורק המתחזק להאמין בה' כשנראה לו שהבורא הסתיר עצמו ממנו, בהנהגת דין וייסורים - שהקב"ה עושה את

ה. ואדרבה, על ידי האמונה יצא מכל מצוקותיו, כמו שאמר הרה"ק מקאברין זי"ע (אמרות משה - אמונה ובטחון) כשתכניס את האות אל"ף - המרמזת להקב"ה 'אלופו של עולם', לתוך תיבת גולה, יעלה לך תיבת גאולה, כי באמונתו באלופו של עולם, ייגאל מכל גלותו.

ו. זכורני מימי חורפי, שאחד מאחי שליט"א החל לשמש כ'בעל קורא' בבית מדרשינו, ולאחר זמן מה הודיע שברצונו להפסיק, משנשאל לפשר הדבר נענה - 'מה אעשה, בהגיעי לקרוא בספר איני רואה שם לא נקודות ולא טעמי המקרא' (כאומר, בשעת מעשה הכל נשכח ופורח מזכרוני)... ולזה נדמה האדם בעת הנסיון, כי בשעת מעשה אינו רואה שום 'סימן'...

ומשם נלמד מהי תקנתו - כמו ה'בעל קורא' אשר יעמוד ויחזור היטב היטב על ה'טעמים' עד שיחקקו היטב בזכרונו, ואז אף כשלא ימצא בספר את הנקודות והטעמים לא יאבדו עשתונותיו, כיו"ב, אם יחקק האדם במוחו ולבו קודם שיבוא לידי נסיון, יוכל עמוד בניסיון בתוקף ובגבורה, והכל על מקומו יבוא בשלום.

ז. בעיר מאנטשעסטער התגורר יהודי זקן ושמו רבי יעקב יוסף ווייס ז"ל, הלה עבר את מאורעות הנוראות ב'מלחמה', ונפטר בשיבה טובה זקן ושבע ימים, מדי שנה בשנה בליל הסדר היה מספר, שבאותם ימים קשים היה לו חבר טוב שנשלח יחד עימו למחנות, והוא היה מחזק תמיד את חברו לבל יפול ברוחו ולא יתייאש מן הרחמים, כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, ואם חפץ השי"ת להצילם אין

ומבאר הגר"א (בספר 'ביאור הגר"א' לאגדות חז"ל - סבא דבי אתונא) כי מקורה של 'שנאת חנם' באה מתוך חסרון אמונה. והיינו, כי מי ישנא את רעהו 'בחנם'... והרי אינו שונאו אלא על שהזיקו או ביישו, גולו או גנבו וכיו"ב רבות, אם כן, צריך ביאור, מדוע נחשבת שנאתו כשנאת 'חנם', והרי בסיבת איזה דבר נתמלא לבו ב'שנאה' על רעהו. אלא ביאורו, כי אם היה מאמין שלא פלוני עשה לו כדברים הללו, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו - שהרי אי אפשר לאדם להפסיד את רעהו אפילו בחצי שווה פרוטה, ולא להביא עליו צער או נזק אם לא 'כי הוא אמר ויהי' מתחילה... הרי מיד הייתה כל שנאתו נמוגה. נמצא, שאם יש בלבו שנאה הרי זה 'סימן מובהק' שאבדה האמונה נכרתה מפיהם, ואין שנאתו אלא ב'חנם'... כי באמת לא רעהו הזיקו או גולו.

שלא תלו בטחונם - תוקף חורבן בית שני והגלות הנמשך מאז ועד עתה על חסרון הבטחון
איתא בגמרא (יומא ט:): מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים... רשעים היו, אלא שתלו בטחונם בהקב"ה. אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חנם (עוד איתא שם, 'ראשונים נתגלה עונם נתגלה קיצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם'), וביתר שאת איתא בירושלמי (יומא א ג) וז"ל מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי עכו"ם ומגילי עריות ושופכי דמים, אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצוות ובמעשרות, וכל ווסת טובה הייתה בהם, אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חנם, וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים...

מעכב בעדו, אך הלה לא היה יכול לשאת את היסורים הקשים שהעבירו אותו על דעתו רח"ל, ותמיד היה מקנטרו בדברים שקשה מאד להאמין באלוקים חיים בעת שבני ישראל למשיסה וזדים שולטים בהם, ואעפ"כ לא איבד רי"י את אמונתו בהשי"ת, וחזר ואמר לו שוב ושוב שבסייעתא דשמיא עוד ניצל מגיא צלמות ונצא מאפילה לאור גדול.

לימים ציוו הרשעים על כל הקבוצה להיכנס לתאי הגזים, באותה שעה פנה חברו אל רי"י, ובמרירות שאלו מה יש לו לומר עכשיו, אך רי"י לא התפעל, וחזר על משנתו שגם בתוך ההסתרה נמצא השי"ת, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. לא עבר זמן רב והחייל הרשע הגיע לסגור את הדלת ולא יכול מרוב ההמון ששהו בחדר, וכיון שרי"י היה בעל בשר משכוהו חוצה, ורק אח"כ נסגרה הדלת ומתו כל האנשים שהיו בפנים, ונשמתם עלתה בלבת אש קודש השמימה לפני כסא הכבוד, הי"ד. ואילו הוא ניצל ממות לחיים ברגע האחרון (והיה מסיים ואומר שאמונה תמימה וחזקה זו נשתרשה אצלו כאשר היה סמוך על שלחן אביו בליל הסדר, שאז היה מעורר במסובין את האמונה בבורא כל עולמים).

ח. ביסוד זה ביאר הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע, את מאמר חז"ל (יומא כג.) 'המעביר על מידותיו מעבירין לו על פשעיו', כי הבה נתבונן היאך יש ביד 'בשר ודם' להעביר על מידותיו, והרי פלוני ירד לחייו... אלא כי באמונתו הינו אומר לעצמו, וכי פלוני הזיק אותי, לא כי, אלא ה' אמר לו קלל... כך נמי יענה לעומתו הבורא, וכי פלוני חטא נגדי, לא כי, אלא יצרו הרע אמר לו חטא... א"כ יש לפטור מהעונש המוטל על עוברי עבירה.

בדרך אחרת, שמעתי לפרש מאמרם ב'הגדה של פסח' אחד חכם ואחד רשע. כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי והוא יורד לחיי... על כגון דא רמז בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין

שלימה שלא לדאוג דאגת מחר... והמחוסר בטחון יבוא על ידי זה לידי קנאה ושנאה אעפ"י שעוסק בתורה ובגמילות חסדים.

בענין הדאגה, רמזו בפרשתן (א יב) בפסוק 'איכה אשא לבדי מרחכם משאכם וריבכם', וברש"י, 'משאכם - מלמד שהיו אפיקורסים' ולכאורה צריך ביאור, היכן מרומזו בתיבת משאכם שהיו אפיקורסים, יש שביארו, כי אכן, המרגיש משאכם - שהמשא שלו הוא, שהוא נושא לבד את משא צרותיו וקשה עליו מנשוא, הרגשה זו אפיקורסות גמורה היא, כי המאמין בה' יודע אל נכון שהקב"ה נושא על גביו כביכול אותו ואת כל חבילות צרותיו, ומה לו להתאונן כל כך, ישליך על ה' יהבו - משאו, והוא יכלכלהו.

ע"כ בבית ראשון, שאכן, רשעים היו והרעו מעשיהם מאוד, שהרי כל אלו הג' עבירות החמורות שבתורה ביהרג ואל יעבור הם, מ"מ לכם הי' טוב מאוד - שבטחו בה' ומעלת הבטחון גדולה מעל כולם, לכן 'נתגלה קיצם'. משא"כ בבית שני לא נתגלה עוונם - כי בחיצוניות היו צדיקים וטובים, חסידים ובעלי תורה, אבל בלכם (הנסתר מעיני אדם) הייתה ביניהם 'שנאת חנם' הבאה מתוך חסרון אמונה, לכן לא נתגלה קיצם כי שנאת חנם גרועה מכל, והיא הגורמת לכל הקנאה והשנאה, על כן חמור הדבר כל כך עד ש'לא נתגלה קיצם'.

ובן כתב הגר"א (הובא ב'אבן שלמה' ליקוט מתורת הגר"א, ח"ב פ"ג) יסוד כל התורה הוא אמונה

ש'הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', הרי זה חכם. אבל אם ואחד, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל מדוע גם פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

ט. כך הביא ב'דברי אליהו' (תהלים קלא ב), שאלו לרבינו הגר"א - איך יהיה הבטחון בה'. וענה, כבר פירש לנו דהמע"ה 'אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי'. פירוש, כמו שהתינוק אינו דואג 'מה יאכל' בידעו שבכל עת שירעב למאכלו תאכילנו אמו כדי שבעו, וכיו"ב לשאר הצטרכויותיו סמוך לבו ובטוח שאמו תמלא כל מחסורו. אף לדידן, יסיר כל דאגה וחשש מלבנו שלא לדאוג כלל דאגת המחור, רק לסמוך לגמרי על אבינו שבשמים, שיחיש לנו את כל הצטרכויותינו.

י. מעשה בעני שהיה מהלך בצידי הדרכים כשתרמילו על גבו, עבר לידו אחד העשירים כשהוא נוסע במרכבתו ההדורה, וראה איך שההלך עייף ויגע מעמל הדרך והמשא, קראו העשיר לעלות על עגלתו, והנה רואה העשיר שאף בשהותו על העגלה ממשיך ההילך לישא את משאו הכבד על גבו - וכל גופו כואב מטורח המשא, תמה העשיר בפניו - מדוע לא יניח מע"כ את תרמילו וחבילתו הכבידה על קרקע העגלה, ויען המסכן, וכי לא די בכך שהנני מטריח את מע"כ לשאת אותי מרחק גדול כזה, האם יש צדק בכך - שאעמיס גם את משאי על עגלתך, אין זה אלא מן היושר שהעגלה תישא רק אותי, ואילו את המשא הכבד אשא בעצמי... נצטחק העשיר, ואמר, שוטה שכמותך, הרי אף כעת נושאת העגלה אותך ואת תרמילך גם יחד, ואינך מועיל במאומה בנשיאת המשא בעצמך, ומדוע תיגע לריק להחזיק המשא עליך.

כיו"ב, אדם הדואג - שאינו משליך כל יהבו על ה', בחשבו - לא אטריח כל כך את הבורא - אלא אשא בעצמי חלק מדאגותי, ובזה אסייע לבורא כביכול לישא אותי... הרי זה שוטה גמור... כאותו הלך שחושב שמיקל מעל גבי העגלה, הרי אף לדברך - עדיין אתה וכל משאך נמצאים כביכול על הקב"ה, ומדוע תיגע לריק בדאגות מיותרות... (כעיי"ז בח"ח עה"ת בשלח, עמוד קה)

המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל היה אומר, נמצאים בעולם ריבי רבבות בעלי חיים המתגוללים באשפתות וכדו' ונראה שאין להם 'דואג' לפרנסתם, ולא עוד אלא שמגרשים אותם מכל מקום.

'ולמכיר נתתי את הגלעד', שלכן לא נכתבו 'נקודות' בספר התורה, כדי שנוכל לדרוש את פסוקי התורה כפי הצורך. וכך יש לדרוש כאן, 'ולמכיר' בניקוד פת"ח, הקב"ה אומר, סימן זה נתתי להכיר על ידו האם האדם מאמין ומכיר בהנהגת ה', והוא - השמחה, כי המכיר בהנהגת ה' יודע כי מאתו לא תצא הרעות, והכל לטוב, ומה יש לו לדאוג ולהתעצב ממקרה פלוני וממעשה אלמוני, הרי בכל מאורע יש לקוב"ה חשבון על מה אירע ומדוע אירע. וזהו 'ולמכיר, נתתי את הגלעד', השמחה והגילה הם עדים נאמנים שהוא מכיר את הקב"ה" (הובא ב'מרום הרי"ם).

וכבר איתא במס' תענית (כט.) שעיקר סיבת החורבן הייתה בגין בכיה של חינום, שבנו בני ישראל מחשש ודאגה מה יעלה בגורלם לכשיצטרכו לעלות לארץ כנען להילחם בענקים תושבי הארץ, ועלינו להיזהר ולהישמר על נפשנו שלא לילך בדרכיהם, ולא לדאוג ולבכות בכיה של חינום, וידע שבכיותו על חסרון הפרנסה וכדו' חינום היא, שהרי הקב"ה נושא אותו ע"ג, ומדוע יבכה כשיש מי שידאג עבורו.

ותחת ה'בכיה של חינום' ירבה ב'שמחה של חינום' אשר תבוא לו מתוקף אמונתו, וכמו שרמז הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפרשתו (ג טו)

ואעפ"כ מעולם לא מת בעל חי מ'רעב'... כי הקב"ה זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים. ואם ב'בעלי חיים' כן, ק"ו לבני האדם שנבראו בצלם שלא יניח אותם הקב"ה שישארו מבלי מזון, א"כ דאגה מנין... נוראות מצינו להרה"ק 'בני יששכר' זי"ע (דרך פיקודך, מל"ת לד, חלק הדיבור) כי הדאגה והצער כשאינה במקום מצוה הרי זה מאביזרייהו ד'לא תרצח'.. ומי הוא הרוצה להכנס להיות נמנה בכלל המרצחים ל"ע.

ולעולם יסיר דאגה מלבו, וכתב ה'של"ה' הקדוש (שובבי"ם תורה אור כב), כי האותיות הקודמות ל'צרה' הם אותיות 'פקד', כלומר, שהקב"ה מקדים את הישועה בטרם יביא את הצרה על האדם. יא. הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ביאר בפסוק זה בשם הרה"ק מלובלין זי"ע, שהקב"ה אומר 'ולמכיר' מי שמכיר ומאמין בי באמונה שלימה, לאדם כזה 'נתתי את הגלעד' לו אני נותן מדריגה רבה של גילוי אליהו הגלעדי' (פרי צדיק פרי' מקץ אות יד).

וגם מי שיבוא ויאמר גבוהים דיבורים אלו מהשגתי, כי מה לי ולגילוי אליהו... מכל מקום ידועה העובדא שיש בה כדי ללמדנו מהו הדבר הדומה בזמננו לגילוי אליהו. דהנה הרה"ק מרוז'ין זי"ע אמר שכל מי שלא היה לו גילוי אליהו לא ילמד בספה"ק 'פרי עץ חיים' להגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע. פעם מצאו החסידים את נכדו הרה"ק מהוסיאטין זי"ע הוגה בספר 'פרי עץ חיים', אמרו, הנה מכאן ראייה שיש לרבינו גילוי אליהו, ענה להם בענות קדשו, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא, כל ציוויו של זקני הוא רק לאנשי אותו דור דעה, אבל בימינו אנו כל מי שזוכר תמיד במחשבתו וליבו 'ואתה מושל בכל' הותר לו ללמוד בספר קדוש זה. והיינו שהאמונה שהכל מאת ה' וכל חיותנו היא ממלך מלכי המלכים הקב"ה שווה בימינו אנו לגילוי אליהו.

אמנם לא די בדיבורי אמונה ובידיעה בעלמא, אלא ישרישם בקרבו עד שיבלעו בדמו, כפי שסיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שבביקורו בארץ הקודש עשה דרך ארוכה ומייגעת מאד ברכיבה אל עבר העיר טבריה, שם פגש בגיסו, ושמע ממנו אמרים כי נעמו, הנה כשאדם מכין כוס קאווע (קפה) הרי הוא מכניס אל כוסו קפה וסוכר, ומערה מים רותחים, ואח"כ חלב, אך אם אינו מערב אותם יחדיו, לא יוכל לשתות את המשקה, כך לדידן, כל דיבורי האמונה יבואו אל תכליתן רק כאשר יערבבם בקרבו להיותם חקוקים היטב על לוח לבו. שיחיה עם אמונה זאת בכל עת ובכל שעה, נענה הבית אברהם זי"ע ואמר, כדאי היה כל טלטולי הדרך הארוכה והכל - בכדי לשמוע מאמר זה.

ועלינו להיזהר שלא נהיה גרועים מתלמידו של רב פרידא, כי הוא עמל וייגע, ולאחר שלמד מפי רבו

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

ב'דאגה' על מחסור פרנסתו או כיו"ב משאר מחסור, הרי בזה גופא מכנים הוא את עצמו עמוק בתוך מאסר הדאגה כבתוך בית האסורים, עד שקשה עליו לצאת מהם". וכך כותב במכתב קדשו המובא בספה"ק 'פרי הארץ' (מכתב כב, מר"ח אייר תקמ"ז) תשובה כללית על דאגת הפרנסה... הנה ידוע שעיקר האדם הוא המחשבה, וכמו שהחושב דברי טומאה הרי הוא טמא, ומי שמחשבתו נחה על ענייני טהרה הרי הוא טהור וקדוש – הכל לפי החושב, כמו כן החושב מצרותיו ודאגותיו, הרי הוא נעשה 'מקשה אחת של דאגה', ונכנס בתוך תוכם הרבה יותר מכפי שהוא עד עתה, וממילא אינו יכול ליפטר מהם, והנה בני ק"ק בעשינקאוויץ היו שולחים אלי בכל שנה ושנה מכתב בו הם בוכים ומתאוננים על העניות והדחקות שעלה בגורלם, ורק מחמת צעקתם זאת אינם נושעים, צועקים ואינם נענים, מכיוון שהם בוכים וכל מחשבתם סביב חסרון פרנסתם, והנה בשנה זו לא קבלתי מהם את המכתב, ובזאת אני סמוך ובטוח שקיבלו עליהם את העצה היעוצה, שלא לחשוב יומם ולילה על הטרדה

ואפרש שיחתי, אף שגם למאמין אפשר שיארע לו מקרים המצערם, אמנם, מכיוון שהוא מאמין בה', יודע הוא שאין כאן כל מקום לצער שהרי את הכל עשה לו אביו רחומו, העושה הכל לטובתו, ובוודאי עוד יתגלה לו אור גדול... וכך איתא בפירוש המשניות להרמב"ם (ברכות ט), על המשנה 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה' - לפי שיש דברים רבים שתחילתן טובים ויהיה אחריתם רעה רבה, ועל כל אין ראוי לו למשכיל להשתומם כשתבא עליו רעה גדולה מפני שאינה יודע סופה (שלכסוף יצא לו טובה גדולה מזה), וכמו כן אסרו להרבות בשמחה ובשחוק (כשיש לו רוב שפע וטובה), כי גם שם אינו יודע אם ישאר לנצח ואולם אזוהרת הכתוב על היגון והדאגה כל כך גלוי ומפורסם בספרים ובדברי הנבואה שאין צריך לדבר עליו' עכ"ל"י.

ולא עוד, אלא בדאגתו כי רבה הינו מזיק לעצמו, כמו שמבאר הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטעפסק זי"ע, שבעת שאדם מעמיק מחשבתו

ארבע מאות פעמים כבר ידע והכיר בתלמודו, ואילו אנו פעמים שאף לאחר שלמדנו את ה'אמונה' ארבע מאה פעמים ויותר, מ"מ בשעת מעשה יישכח מאתנו כל אשר למדנו...

יב. וכך פירש הרב מבארנוב (בספרו 'חמרא טבא' פ"ר וארא) את הכתוב (שמות ח יט) 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה', כי החילוק בין גוי ליהודי – האם הוא חי שמחר יהיה האות הזה. והיינו שיהודי אינו מאבד את שלוות נפשו אף בעת צרה, ואינו נכנס ליגון קודר, מאחר שיודע הוא שאכן היום צרה וצוקה באה אך למחר כבר לא ישאר זכר לכל זה, ואינו כי אם מאת הבורא לעוררו, כמו כן להיפך כשטובה באה לו אינו מתגאה בזה, ואינו מרגיש כי הוא ואפסו עוד, אלא יודע אל נכון שהבורא נתן לו את הטובה, וברצונו יכול לקחתו ממנו על פי חשבונו בכל עת שירצה, וממילא אין דעתו זחה עליו, משא"כ הנכרי, בשעה שצרה באה לו הרי הוא מצווח ובוכה בייאוש שלא מדעת, וישקע עמוק עמוק בצרתו מחוסר אמונתו שיש מנהיג לבירה, ואילו בשעה שהטובה באה עליו הרי הוא מתגאה - כי מי ישווה לו ומי יערך לו, וזהו הפירוש 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך' מהו ההבדל בין עם בני ישראל לאומות העולם, שזה חייו בשלוות ומנוחת הנפש, ואידך חייו קשים עליו, הכל תלוי ב'מחר יהיה האות הזה' כי היהודי אינו שוקע בהווה ומביט אף על עתידו.

יג. וכך כתב הרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (בפר' ויצא דרוש ב) כי מידת היראה הרי היא כ'אבן שואבת' (מאגנע"ט) השואבת אליה כל מיני מתכות, כך מידת היראה ממשכת על הירא את הדבר שירא ממנו, הן ביראה הטובה – יראת ה', שביראתו ממשיך כביכול את ה' אליו. הן ביראה אחרת ח"ו – ממשיך על עצמו את הדבר...

והדאגה כי המחשבה על זה מחזקת יותר את הצרה – על בן ברור לי שרווח להם, עכתוד"ק"י.

ובן איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם' בשלח), וז"ל – שהשי"ת משגיח על כל העולם, והכל מאתו יתברך והוא המחיה את כולם ללא הפסק, כן משפיע מטובו לצרכי בני ישראל, ומה ועל מה יש לדאוג ולפחד יותר על חסרון פרנסתו מלדאוג ולפחד יותר על חסרון חיותו. פירוש, כי מדרך העולם לסמוך ולבטוח בה' שעוד יעניק להם שנות חיים, ואינם מהלכים בדאגות למעלה ראש - שמא ימותו למחר, ומדוע על 'מזונם ופרנסתם' מסובכים המה מלאים דאגות כרימון, עד שממש אי אפשר להביט בפניהם מרוב לחצם זו הדחק בענין הפרנסה, והרי אמרו חז"ל (תענית ח:): 'האי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני'.

ומוסיף ה'חידושי הרי"ם' - ציוה ה' להשאיר מהמן למשמרת לדורות, שיראו הכל שהשי"ת משפיע בלי הפסק ומכין מזון ליראיו, אלא שבזה שהם רודפים אחרי פרנסתם בפחד ובדאגה שלא

יחסר לחמם, ואין להם ביטחון בהבורא ב"ה המשגיח האמיתי, הון ומפרנס בריותיו בלי הפסק כלל, אזי עושיין פנם בהשפע ומתישיין כוחו של מעלה, שיהיה נפסק השפע באמת, ונורמים שיבואו לידי חיסרון'.

וענין זה רמז הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פר' צו, חוקת ועוד, בשם ה'אלשיך') בדברי ההפטרה (לפרשתו, ישעי' א ג) ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן, בדברים אלו מוכיח הנביא את בני ישראל מדוע לא התבוננו מי מפרנסם וממלא כל מחסורם, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא טענה הראשונה – ידע שור קונהו, טענה היא - מדוע השור יודע מיהו בעליו, ואילו בני ישראל אינם מכירים בצורם וקונם, שהוא בורא ומנהיג את כל הברואים. אבל הטענה הב' – וחמור אבוס בעליו, מה טענה היא זו על בני ישראל שאינם יודעים היכן מונח מאכלם, וכי מנין להם לדעת היכן מונח מאכלם ומשתם. אלא, כך ביאורו של מקרא, החמור אינו דואג על אבוסו כי הוא

יד. פשיטא ואין צריך לומר – כי אין הדברים אמורים גבי ענין התפילה, כי אז על האדם לשפוך את נפשו לפני ה' – על כל מועקותיו, שיחוס עליו הבורא ויוציאו מכל צר ומצוק, אלא שמיד אחר התפילה, ישים כל מחשבתו רק בביטחון בה' - שהוא האלוקים ואין עוד מלבדו, כמו שדייק החת"ס (עיי' דרשות חת"ס ח"ג, בתחילת 'מאמרים לר"ה') בתפילת חנה (שמואל א א יח) שאחרי התפילה 'ופניה (הבוכיות) לא היו לה עוד'.

טו. בשיבת הרמה של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למד בחור אחד שישב והמתין לזיווגו כמה שנים אחר שבא לפרקו, פעם שאלו ה'חפץ חיים' אודות מצבו, ענה הבחור שאינו מסכים רק לשידוך שיתחייבו עבורו חמשה שנים 'קעסט' (להיות סמוך) על שולחן חותנו, ולכן 'יושב' הוא... שאלו ה'חפץ חיים', וכי כמה שנים נראה לך שנקצבו ימי חיך, נבהל הבחור למשמע השאלה, ומיהר לענות לכל הפחות 'ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', אם כן - המשיך ה'חפץ חיים' ושאל – מאין תבוא פרנסתך בכל השנים ההם, ענה הבחור ואמר הרי מאמין אנכי בה' אלוקי ובוודאי שהוא יהא בעזרי בעיני פרנסה וכלכלה, אמר לו החפץ חיים', הגע עצמך, אם על חמישים שנה (שאחר ה' שנים הראשונות) הינך מאמין ובוטח שהקב"ה ישלח עזרך מקודש, האיך לא תאמין בו שיזון אותך ויתן לך כדי מחסורך אף בחמש שנים הראשונות לאחר הנישואין.

הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, מידה זו מידת דתן ואבירים היא, שעברו על ציווי הקב"ה והותירו מהמן למחרת, מחשש שמא לא ירד המן למחרת, אף שידעו שעל הימים שלאחר מכן, חייבים הם לסמוך על ה' הנותן לכל בריה ובריה די פרנסתה ולכל גוייה וגוייה די מחסורה... ואפילו הכי דאגו דאגת המחר.

ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר - אף שחובה לעשות השתדלות אבל אינה סיבת הפרנסה

בפרשתן (א לב) 'ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם', וביאר הרה"ק מסטרעטין זי"ע (דגל מחנה יהודה, השממות, ד"ה פר' דברים), כי בא לרמז למי שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר הוא עוסק, **אנא, פקח עיניך וראה כי טעות גדולה בידך, כי**

יודע שבעליו יספק מחסורו, כיו"ב בא הנביא בטענה לבני ישראל, מדוע הנכם דואגים על פרנסתכם, במאכל ומשתה וכל מחסורכם, ואינכם סומכים על ה' - הזן את העולם כולו, ומי שהאמונה מושרשת בלבו, יודע אל נכון שאין לו כל סיבה לדאוג דאגת הפרנסה הניתנת לו ממילא ע"י הקב"ה²².

טז. כי המדמה בנפשו כי בידו הדבר - להשיג את פרנסתו בדרכים הנראים לו, אין הברכה מצויה במעשה ידיו, והמבין יבין... וכך הווה מעשה באחד שפנה באמצען של 'תשעת הימים' אל הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצוק"ל ושאלתו בפיו, הרי בימים הללו יש למעט במשא ומתן, אלא שכעת נזדמן לו הצעה לביזנעס (עסק) גדול עם כמה עשירי עכו"ם, ומניעת עסק זה הוא הפסד ממון עצום, התיר לו ר' משה לו לגמור את העסק לברכה. מכיוון שקיבל היהודי 'היתר' הוסיף לשאול האם מותר לו לגלח את שערות זקנו אשר צימח בשלושת השבועות, בכדי שיראה מכובד יותר בעת פגישתו עם הגויים, אך את זאת לא התיר לו ר' משה בשום אופן. אמנם כשבא למעשה התיר היהודי לעצמו וגילח זקנו. בעת שבתו עם הנכרים, וכבר עמדו 'לסגור' את העסק, שאלוהו הגויים, מנין לנו שהנך ישר ונאמן, אולי רמאי וגנב אתה, ענה הסוחר, הלא יהודי אנכי, ובני עמנו ידועים כאנשים נאמנים ומהוגנים. אמרו לו הגויים, אם יהודי אתה מדוע איננו רואים בזקנך זיפי שערות - שהרי אסורים אתם בגילוח בימים הללו, הרי אסור לכם להסתפר בימים אלו, ואם לדתך אינך נאמן ואת הלכותיה אינך מקיים, וכי לנו תהיה נאמן... ומה לנו לעסוק עמך, והלכו להם הגויים, וכל העסק התבטל, ללמדו לקח טוב, שעושר והון מה' הוא, ואי אפשר להרוויח מאומה כשפועלים אפילו כמלא נימה נגד רצונו יתברך. הכלל העולה, בכל עניניו ומעשיו יזכור את ה' ולא יחשוב לרגע אחד כי בידו לסדר עניניו בעצמו לבדו. משל למה הדבר דומה לאחד שנכנס לשדה, והנה רואה הוא פועלים רבים העומדים 'שנים שנים' - אחד חופר בור וחברו ממלא אותו בעפר, ומשם לבור נוסף, וחוזר חלילה. תמה האיש עד מאד, מדוע עמלים הם להבל ולריק, בחפירה וכיסוי, הסביר לו אחד הפועלים, שבכל יום פועלים המה שלשה שלשה יחדיו, האחד חופר בור, השני מכניס אל תוך הגומא גרעיני זרע ממנו יצמח אילן רב פירות, ומיד מכסה השלישי אחריו בעפר. משבאנו היום אל השדה ראינו שזה האמצעי אשר תפקידו להכניס את הזרעים - איננו, אך האם משום כן יתבטלו האחרים מעבודתם... וכל בר דעת מבין עד כמה גדלה טיפשותם לעבוד לריק, צא תאמר, במה נשתנה מי שנראה לו שאפשר לו לדאוג לפרנסה ומזונות בכוחות עצמו, ואינו יודע שיש כאן שותף - הקב"ה, שאם פועלים בלתו, אין כאן כי אם עבודה ויגיעה רבה להבל ולריק.

כה אמרו בעלי הרמז דהגמטריא של תיבת חיל הוא מ"ח⁽⁴⁸⁾, ואילו הגמטריא של דחי הוא כ"ב⁽²²⁾. וההפרש ביניהם הוא בכ"ו⁽²⁶⁾ כמספר שם הוי"ה, והיינו שהרואה כי מצבו הולך מדחי אל דחי יצרף לכל מעשיו את הקב"ה - הוי"ה ב"ה, ואז יתחיל לילך מחיל אל חיל.

בדרך צחות מספרים על אחד ששימש כבעל תפילה בקולו הנעים באחת מהקהילות המפורסמות, בשנה אחת בהתקרב ימים הנוראים אמר החזן לרב הקהילה הנה לרגל ימים הנוראים עשיתי 'ריבונו של עולם' חדש, כשכוונתו על התפילה 'ריבונו של עולם' שאומרים בעת פתיחת הארון - שהלחין עליה נעימה חדשה, ענהו הרב השמר לך כי עוד טרם שאתה ה'חזן' תעשה ריבונו של עולם חדש יכול הריבונו של עולם לעשות חזן חדש... ודברי צחות אלו מלמדים את האדם, שיבין וכיר שאין בידו עשות מאומה אם אין הקב"ה בעזרו.

וזה פירוש הכתוב ובדבר הזה - החושב כי דווקא מעסק ו'השתדלות' פלונית תבוא לו הפרנסה, סימן הוא שאינו מאמין בה' אלוקים. כי המאמין יודע שהפרנסה בידי ה' היא, וכל ענין ההשתדלות אינו כי אם כחובה המוטלת על האדם כיון שכך גזרה חכמתו יתברך - 'בזיעת אפיך תאכל לחם' (בראשית ג יט), אך לא היא המביאה לאדם את הפרנסה, אלא פרנסתו באה לו משימא כפי הנקצב לו, ואינה תלויה בריבוי או מיעוט השתדלותו".

ובן כתב הרמח"ל ב'מסילת ישרים' (פכ"א) אמנם מה שיוכל לשמור את האדם... הוא הבטחון,

לא העסק מפרנס האדם אלא הקב"ה. למשל, אם הוא מחזיק את ה'ראנדי' (חכירות בית המזיגה מהפריץ) והוא חושב שדייקא מ'בית מזיגה' זה תבוא פרנסתו, הרי שאם ביום מן הימים יקחו ממנו זה העסק - כי בא 'מוסר' והלשין עליו אצל הפריץ, וכיו"ב, יאבד הלה את עשתונותיו, ויחשוב כי אפסה תקוותו, וכל זה בא לו מחמת שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר עוסק. אך המאמין יודע כי לא העסק מפרנסו אלא הבורא יתב"ש הון ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואין מעצור לה' להושיע ולהזמין לו פרנסתו ממקום אחר טוב יותר מזה הראשון".

יז. וכפי שהמשיל הרה"ק מרוזין זי"ע ענין זה לעני ואביון הנודד מעיר לעיר, בהגיעו לאחת הערים חיפש אוכל להחיות נפשו הרעבה, וישלחוהו אנשי העיר לבית פלוני שבעליו מכניס אורחים ומקבלם בסבר פנים יפות באכילה שתיה ולינה חנים אין כסף. ויבוא העני לבית בעל 'הכנסת האורחים', אמר לו בעה"ב, אכן כאן תקבל מאכל ומשתה ביד רחבה ונדיבה ככל אשר תאוה נפשך, אך כתנאי קודם למעשה תעבוד עבודת הבית למשך שעה ושעתיים, ולאחמ"כ תשבע נפשך במאכל ומשתה ביד רחבה ומלאה. כעבור כמה שעות שעבד בהם עבודה קשה ומייגעת פנה העני בשמחה אל בעה"ב, עתה שלם לי משכורתך, הראהו בעה"ב שיפנה אל הבית השני אשר בסמוך לו שם יקבל משכורתו, ואכן נתקבל שם העני בזרועות פתוחות בשמחה ובטוב לבב ובשפע אכילה ושתיה וכל הצטרכותו.

תוך כדי ישיבתו שם שמע שהאורחים היושבים לצידו משבחים בהתפעלות את טוב ליבו של המארח, על אשר מכניס אורחים בסבר פנים יפות והכל חנים אין כסף, כשמוע העני כן צעק אליהם במר נפשו, וכי מה אתם סחים, הלזה יקרא 'טוב לבי', שמעביד בפרך את העניים ואח"כ מואיל בטובו להאכילם, הגידו נא לי היכן ובמה עבדתם עד שזכיתם ליכנס לכאן לסעוד ליבכם במאכל ובמשתה, ואף הם ענו כנגדו, איננו יודעים מה אתה סח, מי עובד בפרך ועבור מי עובד...עד שנתבררו הדברים שעני זה נקלע בטעות לביתו של אדם אחר שניצל את תמימותו ואת חוסר ידיעתו היכן הוא משכן הכנסת האורחים, והלה העבידו בפרך על לא עוול בכפו, ועתה נחזה ממעשה זה. א. שכל עבודתו ועמלו של העני לא הייתה עבור האוכל, אלא עבור ענין אחר לגמרי, שהרי אף כל היושבים לידו קיבלו מנתם מהבעה"ב 'מכניס האורחים' אף בלא עבודתם תחילה. ב. שהאוכל שקיבל העני לא היה כלל תשלום עבור עבודת הפרך שעבד, שהרי אף אם לא היה עובד עבור בעה"ב שהעבידו חנים ג"כ היה מקבל מהמכניס אורחים את מנתו. והנמשל, שעל האדם לדעת שלא ההשתדלות מביאה לאדם את פרנסתו, וכל חובת ההשתדלות אינה כי אם גזירת המלך 'בזיעת אפך תאכל לחם', ועוד ידע שפרנסתו לא באה לו מחמת השתדלותו - שיבוא לחשוב שלפי רוב השתדלותו תתרבה פרנסתו אלא הכל יגיע אליו כמות שנקצב לו מן שמיא. יח. ידוע בשם צדיקים לבאר במדרש חז"ל (בילקו"ש פר' דברים תתח, ד"ה כי ה"א) על הפסוק (ב ז) 'ידע לכתך את המדבר... ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר', מהו ידע לכתך - הלוכך, לכלוכך, וצערך בפרנסתך, והיינו שלכתך מלשון לכלוך, כי ה' יתברך יודע ועד כמה מתלכלך האדם ודעתו טרופה עליו בטרדת הפרנסה, עד שראשו וליבו בל עמו. ומה יעשה האדם - ה' אלוקיך עמך, יזכור תמיד את ה' האלוקים - כי הוא

שישליך יהבו על ה' לגמרי, כאשר ידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו, וכמו שאמרו (ביצה טז:): כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, וכן אמרו (יומא לח:): אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא, ובאמת היה אפשר לאדם להיות יושב ובטל, והגזירה (גזירת קצבת מזונותיו) הייתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם - 'בזעת אפך תאכל לחם'. אשר על

כן, חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו.¹

ומוסיף ה'מסילת ישרים' 'וברכך ה' אלוקיך' (דברים טו יח), ואמרו בספרי (שם) יכול אפילו עומד ובטל, תלמוד לומר 'בכל אשר תעשה', אך לא שהשתדלות היא המועיל אלא

הזן ומפרנס, והוא הממלא לכל יציר נברא כל מחסורו, ואז מובטח ש'לא חסרת דבר' (אמונה ופרנסה עמו' מט להרה"ק ה'שומר אמונים' ז"ע).

יט. כאשר יחיה באמונה זאת, לא ייצר לו אם יבוא מאן דהוא להשיג גבולו, שהרי את הנקצב לו לא יוכל איש לקחת מעמו ולהחסירנו, מעתה, מה איכפת לו שהלה יקל מעליו את עבודתו הקשה בהשתדלותו. אחד מחסידי הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע התאונן בפניו על חברו שפתח בסמוך אליו בית מסחר כשלו, והריהו מסיג גבול פרנסתו, ענהו הרה"ק מעשה היה בבעה"ב אשר לו היה תרנגול יחיד ומיוחד, והיה הלה מספק כל צרכו במאכל ומדור - לא חסר התרנגול מאומה. ויהי היום, הכניס בעה"ב תרנגול נוסף, מיד איבד זה הראשון עשתונותיו, והחל להשתולל בחמת זעם, מרט את נוצותיו של התרנגול החדש, וכל זה כי חשש שהלה יגזול מעמו מזונו, אך האמת, כי אינו אלא שוטה גמור, וכל ה'ריתחא' שלו אך לריק הוא, מדוע לא יבין שאם הכניסו עוד תרנגול - וודאי שמהיום גם יוסיפו להכניס כדי מאכל ומשתה של שני תרנגולים. ובזה סיים הרה"ק את דבריו, כל טענותיך כדברי התרנגול הנ"ל, כי יושב בשמים ישחק. שהוא הזן ומפרנס לכל, וכי אין לו די והותר לשלוח פרנסה בהרחבה לך ולחברך.

אדרבה כשיאמין האדם באמונה שלימה שאבינו שבשמים נותן לו כדי סיפוקו אשר יחסר לו, עי"ז יושפע לו שפע רב מכל העולמות, כי בכוח האמונה לפתוח בפניו שערי רווחה עושר וכבוד.

אחד מחסידי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע קבל בפניו על צרה שנחתה לפתחו, כי בא יהודי אחר ופתח בסמוך לו בית מסחר כשלו, והוא מרגיש שהלה גזול מעמו 'קונים'. פתח ה'בית אברהם' וסיפר לו עובדא דהוה עם חותנו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע רבי דוד זעלצער זצ"ל, שנקרא כך על שם שהיה ברשותו מפעל לייצור מלח (זאלץ) ומכירתו. יומא חדא הבחין רבי דוד שיהודי נוסף פתח סמוך אליו עוד מפעל למכירת מלח, תיכף נסע ר' דוד אל רבו הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע וזעק בפניו, מורי ורבי, עתה ידעתי כי אמונתי פגומה - מכיוון שהנני מרגיש רגשי צער ממשיג גבולי, ואם כן למה לי חיים. פתח הרה"ק ושוחח עמו בדברי אמונה וביטחון, והאריך עמו בדברים עד שנתחזקה אצלו האמונה ש'אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימא' (יומא לח:): ופסק מלהיות מיצר על היהודי הלז, בודעו שאי אפשר לאיש להשיג גבול רעהו.

כעבור תקופה חזר רבי דוד אל הרה"ק ושב ובכה לפניו כי עדיין אין אמונתו שלימה, כי כאשר הוא רואה קונים הנכנסים לקנות מלח בחנותו של רעהו אינו מתמלא שמחה כדרך שהינו מתמלא שמחה בראותו אי מי נכנס למוכרי הדגים, או לבית הסנדלר והרצען, ואם אין לו אמונה למה לו חיים. שוב חזר הרה"ק והפיח בקרבו להב האמונה הטהורה, עד שכבר הרגיש כי מעתה שמח ישמח בראותו את היהודי מרוויח ממכירת מלח. ובזה גמר הבית אברהם את דבריו, שאלו האברך נו... כאומר, ומה היה שכרו של רבי דוד על אמונתו. נענה הבית אברהם ואמר, וכי להגיע למדרגה זו - לשמוח בשעה שהמשיג גבול

במדרש (רבה א יא) זהו שאמר הכתוב 'אשתחוהו אל היכל קדשך ביראתך'. וצריך ביאור מה שייכות זה לזה, וביאר הגה"ק רבי שמשון מאוסטראפאליע זי"ע שקבלה מרב הונא (האמורא) כסגולה כנגד עין הרע - לומר הפסוק 'אשתחוהו אל היכל קדשך ביראתך', ועפ"י יש לפרש, שהיה קשה לבעל המדרש היאך אמר משה רבנו ע"ה על עם ישראל שהינם ככוכבי השמים לרוב ולא חשש שמא יעורר בזה עינא בישא עליהם, ומתריץ המדרש שאמר את הפסוק 'ואני ברוב חסדך...' לבטל העינא בישא (ספר קריים מאמר י ו'ב' דין דין' שם, עיי' לקט אמ"ק בעלזא, דברים בשם המהר"ש).

ובתב הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע (בארות המים, עניני סגולות) בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, סגולה נגד עין הרע לומר ג"פ הפסוק 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון ענני באמת ישעך', ואח"כ יאמר רבש"ע בעל השמות היוצאים מפסוק 'ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוהו אל היכל קדשך ביראתך' מהר"ת ומס"ת ומאמצעי תיבות תסיר העינא בישא מפב"פ, אמן, ויה"ר כאילו כוונתי כל הכוונות שכיוון בהם רב הונא ע"ה. וינצל מכל עין הרע.

שבת חזון - אהבת הקב"ה הנגלית לבניו בשבת זו ה'קדושת לוי' זי"ע (איכה, ד"ה ואומר אבד נצחי) מסביר את הכינוי שבת 'חזון', שהוא מלשון 'ראיה', שהקב"ה מראה לנו את הייעודים הטובים העתידיים לבוא עלינו לעתיד לבוא.

ובכר אמרו משמו (דרושי צמח צדק למגילת איכה ששמע מאביו בשם הרב מכא"ד שאמר בהיותו בשב"ק בק"ק בראה"ן) להמשיל את הדבר, למלך שעשה לבנו בגד יקר ומפואר בכל מיני פאר והדר, אך הבן לא

המוכרח - וכיוון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים לחול ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות.

ובן כתב בספר 'המספיק לעובדי השם' לרבינו אברהם בן הרמב"ם (פ"ח 'הבטחון'), שיש הבטח ב'השתדלותו' שהיא תביא לו הפרנסה, והרי זו 'כפירה נסתרת', והיינו שבפיו אומר שמאמין בה' שהוא המפרנס והמרושש, הממית והמחיה, המוחץ והמרפא, אבל בסתר ליבו בוטח הוא שפרנסתו תלויה לפי ריבוי או מיעוט השתדלותו, ורפואתו תלויה בתרופות הרופאים, ומכיון שסובר כך, הרי זו 'כפירה', ודוד המלך אמר על כך, 'שנאתי השומרים הבלי שוא ואני אל ה' בטחתי'.

הרוצה בתשובה - כוח התשובה בכל עת ובכל מצב בפרשתן (א א) 'במדבר בערכה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב', וברש"י ביאר איזה תוכחה רמו להם בכל תיבה ותיבה - כל אחת על עוון אחר, אלא שלא נכתב לפי סדר המאורעות, וביאר הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע שנכתבו הדברים שלא כסידרן, כי אם היה נכתב על פי הסדר, היה מקום לחשוב ש'כך הוא סידרן של דברים' - אם נכשל אדם בחטא הרי הוא נכנס בין 'כת החוטאים', ועליו להמשיך הלאה בדרך זו, להמשיך מחטא זה לחטא הבא כפי הנכתב ב'רשימת החטאים'... על בן כתבתם התורה שלא כסדרן - שנאיזה מקום שכבר נפל בידו לשוב תיכף ומיד - להתקרב אל בוראו...

בן פורת עלי עין - סגולה כנגד עין הרע

בפרשתן (א י), ה' אלוקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב' ואיתא

מרוויח אינו מתנה טובה... ועוד, וכי קטנה היא בעינך שזכה להיות חותן המלך - חותנו של הרה"ק היסוד העבודה זי"ע.

כ. הגה"צ רבי אליהו דסלר הסביר לפי דברי ה'מסילת ישרים' שהמרבה ב'השתדלות יתירה' דומה לסוחר ששילם את חובו לממונים מטעם השלטון על המס, והנה הוא רודף אחריהם שברצונו לשלם להם

עוד ועוד מיסים, היש לך שוטה גדול מזה... (עיי' מכתב מאליהו ח"א עמוד 187).

לישראל כיום שנחרב בית המקדש עד כאן והוא פלא. (וכבר עמד בזה בעל המחבר משנה למלך בספרו הטהור פרשת דרכים עיין שם). אמנם בשום שכל והערת לב. יש לומר בזה כי בעת הפרידה מתעוררת אהבת רעים במלא תוקפה ועוזה, ובשעת חורבן הבית עת צאת בני ישראל לגלות המר והנמהר הזה נפרד כביכול קוב"ה מבניו על כן נתעורר אז אהבה עזה ועצומה ביניהם, ואהבה וחיבה זו שבה ומתעוררת בכל שנה ושנה. ובפרט כשחל יום ט' באב בשבת והבן הימב"י.

איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (מסעי תר"ע) בשם הרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע ששבתות אלו של בין המצרים - כל ה'מעת לעת' הוא 'רעוא דרעוין', שהרי כל הטעם שזמן המנחה דשבת קודש הוא רעוא דרעוין (פירוש 'רצון הרצונות' ועת רצון לכל היא), כי בשעה זו בכל ימות השבוע (בעת מנחה) מתגברים הדינים עד מאד, אך בשב"ק הם נמתקים מקדושת השבת, וכאשר דין נהפך לרחמים הרי הוא שעת רחמים ועת רצון גדול מאד, ולכך באותה שעה רעוא דרעוין אשתכת. עפ"ז יש לומר על ימי בין המצרים שבימות החול נחשב כל היום עת דין ומכאוב (לא רק בשעת מנחה), ממילא מש'באה שבת באה מנוחה', והקב"ה פורש על העולם סוכת רחמים, ונמתקים הדינים השורים

השכיל להעריך את חשיבות הבגד ויקרו, ולא שמר עליו כראוי, ונקרע הבגד לכמה קרעים, והוכרח האב לתפור לו בגד חדש, ועדיין לא השכיל הבן להחשיב את יקר תפארת גדולת הבגד החדש, ושוב לא שמרו וקרעו כבתחילה, מה עשה האב ברחמיו על בנו, תפר לו בגד בשלישית, אך הפעם לא נתנו לבנו אלא תלאו במקום שמור, ומפעם לפעם קרא לבנו ואמר לו, ראה בני, זה הבגד מוכן עבורך, אמנם לא תקבלהו עד אשר תשוב מדרכי הנלוזות ותלמד לשמור את עצמך ובגדיך - אז תשוב לקבל את הבגד המפואר, והנמשל, הקב"ה בנה לנו את בית הבחירה, וכבר נחרב הבית בראשונה ובשניה על אשר לא שמרנו עצמנו מטינוף ולכלוך, על כן בשלישית הכין לנו מקדשינו אלא שעדיין לא נתנו לנו, ובכל שנה ב'שבת חזון', קורא לנו, ומראה לנו - ראו נא את הבית השלישי עומד מוכן לרדת ארצה באש מן השמים, אמנם 'בידכם הדבר' - 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אם תפסיקו לטנף מעשיכם ותשמרו עצמכם כראוי מיד אורידנו לכם מן השמים, במהרה בימינו אמן.

כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לשבת חזון) י"ל אשר שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה. על דרך שנשאלתי פעם אחת לבאר המדרש (לא נודע) דאיתא שם לא היה יום מועד

כא. אף שלא הותרה ה'עצבות' מעולם, ולא נצטוונו בתשעה באב ובימים הללו אלא 'להתאבל' על ירושלים, וכמו שהבאנו בשם החזו"א (מעשה איש ח"ד קסג) שאין אבלות זו סתירה לשמחה, מ"מ בשבת יש להזהר במשנה זהירות בענין זה, וכבר אמרו חז"ל ב'ספרי' (בהעלותך יט) 'ביום שמחתכם אלו השבתות'... וכה הביא ב'שיח שרפי קודש' (החדש, שבת כד) שהרה"ק רבי בונם מפשיסחא זי"ע אמר פעם בנוגע לאיש 'עצבן' (יהודי השרוי בעצבות ל"ע) שרצה לבוא אליו על שב"ק ומן השמים סיבבו שלא עלה בידו להגיע עד 'פשיסחא' רק במוצש"ק. וכה אמר הר"ב, הנה יום השבת קודש, כשבא אצלו אורח טוב, יתן לו ויכבד אותו כפי ערכו. דהיינו אם חל ר"ח בשבת או חנוכה בשבת יכבד אותו קצת, דהיינו ב'קריאת מפטיר ובמוספים' של ר"ח. אם חל יו"ט בשבת יכבד אותו יותר, ויתן לו את כל הקריאה ואת כל התפלה של יו"ט, ואם חל יוה"כ בשבת אז יכבד אותו יותר ויותר, שיתן לו את המאכל - שאסור לאכול ביוה"כ שחל בשבת, ויבטל שבת א"ע כנגד יוה"כ. אך אם חל ט' באב בשבת, הרי הוא נדחה לאחר השבת, והשבת אינו מכבד אותו כלום, כי הש"ק אומר באורחים כאלו אין רצוני היום, רק יבואו לאחר השבת... (ורמז על 'עצבן' זה שנדחה מלהיות אורחו עד לאחר השבת).

מנוחתנו' פי' שהמקבל השבת ושומרה בשמחה כדת כראוי וכנכון, ממילא 'והראנו ה' בנחמת ציון עירך' - כאילו כבר רואה את ציון בבנינה.

הרחק משנאת חינום - זהירות בבין אדם לחבירו אף במה שנראה כמותר על פי תורה

הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע כותב בספה"ק יערות דבש (דרוש ז), בביאור מאמרם ז"ל (יומא ט:): 'ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם' ופירושו שבחורבן בית הראשון 'נתגלה עוונם' שנאמר בקרא שנחרב מחמת שעברו על ג' העבירות החמורות (וגלמד מקרא עיי"ש בגמ'), 'נתגלה קיצם' שהיה קץ לגלותם בסוף שבעים שנה, ואילו בבית המקדש השני, שלא כתוב במקרא על מה נחרב, עדין לא נתגלה מתי יבוא סוף וקץ לגלותנו. והק' היערו"ד מה ענין זה לזה - וכי מפני שגילו לנו בפסוק מפורש מהו חטאם לכן נתגלה קיצם, ועוד, הרי מה שלא נתגלה עוונם בבית שני הוא מאחר שכבר לא היו נביאים בבני ישראל, וכבר לא נכתבו כתבי הקודש.

אלא מבאר היערות דבש, ש'נתגלה' הכוונה שהוברר העוון לבני ישראל עצמם - שהבינו שיש עוון בדבר, הראשונים נתגלה עוונם - שעברו על ג' החמורות והכירו ב'עוונם' שהוא גרם את החורבן, והשכילו אחר החורבן לשוב בתשובה על כך, לכן היה קץ לגלותם לאחר מלאות שבעים שנה. אך בבית השני שעוונם היה 'שנאת חינום', ומזה עדיין לא שבו, ועד היום מחזיקים בטומאה לשנוא חנום, ונוהגים בדרך הצבועים - בפיו שלום ידבר עם רעהו ובלבו ישים ארבו, וישמח במפלתו ותקלתו, ולחכם ייחשב בעל התבולות אשר 'ציד בפיו' ורוכב על שני הסעיפים, ועד היום הזה עדיין לא השכילו לגלות ולראות עד כמה מתועב הדבר לפני הקב"ה, ועדיין לא חזרו בתשובה שלימה על זה, ומשום כך 'לא נתגלה קיצם' ואנו יושבים זמן

באלו הימים, וכל השבת כולה היא המתקת דינים והתעוררות שערי רחמים וכולה עידן רעוא דרעוין

ובגדולת השבתות בכל ימות השנה בזמן הזה שאין הבית קיים הגיד הרה"ק התפארת שלמה זי"ע (בחוקתי, כו"ב ב'שבת חזון') עה"פ (ויקרא כו לד) 'אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה' שהתורה הקדושה מרמזת לנו בזה, כי כל החורבן כולו הוא רק לעניין ימות החול, אך בשבת קודש לא פגע כלל החורבן, וכאילו ביהמ"ק עדיין קיים.

ומוכיח דבריו מהמבואר בספרי הארז"ל כי גם בזמן הזה אעפ"י שביהמ"ק חרב ואין עבודה ואין קרבן, מ"מ בשבת נעשים כל הייחודים שנעשו אז ע"י הקרבנות ועבודת ביהמ"ק ממילא בהעלאת העולמות כמו קודם פגם אדם הראשון, וזה פי' הפסוק 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו' - כאשר את שבתותי תשמורו ייחשב לכם כאילו המקדש על מכונו ונעשו כל העבודות.

ולא עוד, אלא ששבתות הגלות הם יותר נשגבים מאותם שבתות ששמרו ישראל בזמן שבת המקדש היה קיים, כי אז היו גם כל ימות החול בעבודת המקדש כראוי, אך בימינו אנו שימות החול חשוכים בשחור הגלות המר והנמהר, כל תקוותינו ורוח חיינו הוא יום השבת קודש, בה תנוח נפשינו מנוחת אהבה וידידות, באה שבת באה מנוחה, וממילא יום קדוש זה גבוה הרבה ביותר - בשלימות האהבה יותר משבתות של אותם ימים מקדם, ועל פי זה מבאר בקדשו 'אז' דיקא בעידן גלותא 'תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה' בימי השממה של הגלות או אז תשבות את אשר לא שבתה בשבתכם עליה' כי בזמן ביהמ"ק לא היו שבתים טובים כאלה עכ"ל. וזהו שאנו אומרים בברכת המזון 'שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

יה

רב בגולה^י, כי כל זמן שהסיבה המביאה את 'איכה' אשא לבדי מרחכם משאכם וריבכם, החולי לא תוסר, אי אפשר לרפאות החולה בכל מיני מרקחת וסמים שבעולם^י.

וכה פירש הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ד"ה או והמחלוקת ושנאת חנם שנכם^י, וזהו אומר ויאמר איכה) את דברי הכתוב בפרשתן (א יב) 'מרחכם משאכם וריבכם', שעליכם מוטל מירחה

כב. איתא ב'אבות דרבי נתן' (פ"ד משנה ה) פעם אחת הלך רבי יוחנן בן זכאי בירושלים והיה מהלך רבי יהושע אחריו, וראו בית המקדש שהוא חרב, נענה רבי יהושע אוי לנו שחרב הבית שהיו מקריבין בו הקרבנות המכפרין עוונותיהם של ישראל, ועתה אין לנו קרבן לכפר, אמר לו רבי יוחנן, בני, אל ירע לך יש לנו כפרה אחרת שהיא כמותה - ואיזה, זה 'גמילות חסדים', שנאמר (הושע ו) 'כי חסד חפצתי ולא זבח'.

כג. מעשה באחד מתושבי ארה"ב, והוא מתפלל בבית מדרשו של הרה"ג רבי יוסף צבי וואזנער שליט"א. לבנו של 'מתפלל' זה נולד בן זכר למזל"ט והוא בכור לאביו ולאמו, בהיות התינוק כבן ארבעה חדשים החל נודף מהתינוק ריח כריחו של בר מינן ה"י, ולא הועילו כל טיפולי הרופאים. אף אחר מאמציהם המרובים לא עלו הרופאים על שורש הריח, ותקצר יד האדם מלהושיע... עד שיעץ להם הגרי"צ הנה לי אב היושב בארץ הקודש - הגר"ש וואזנער זצוק"ל, עלו נא אליו, הזכירו לפניו את הצרה ותתברכו מפיו ותוושעו בכל הישועות. ואכן אבי הבן ואביו (שהוא בעצמו מתלמידי הגר"ש זצוק"ל) נסעו יחדיו לארץ הקודש לביתו של מרן הגר"ש בבני ברק.

משנכנסו קיבלם הגר"ש במאור פניו הנודעים, שמע את קול בכיים משהזכירו לפניו את התינוק בשמו הוסיף אבי הבן שנקרא שמו בישראל על שם זקני - אבי אבי, והוסיף לבאר שקראו בשם זה אף שנהוג עלמא לקרוא שם לבן הנולד ראשונה על הזקנים מצד האם, אך לדאבון לב חותני אדם קשה הוא (מר נפש), וכבר זה עידן ועידנים - מיום הראשון שאנו מכירים זה את זה, לא יצא השלום ביננו, ואיננו מדברים איש את אחיו, ע"כ לא קראתי לבן בשם זקנו מצד אמו. א"ל הגר"ש, אכן נודע הדבר, כך נראים פני הדברים כשמחותנים מריבים זה עם זה, ובפרט על ענין קריאת השם, שאל היהודי את הגר"ש ובכן, מה עלי לעשות בזו העת, א"ל הגר"ש צא והתפייס עמו, ובעזה"ש"ת הכל יבוא על מקומו בשלום, אמר היהודי, רבי קדוש, אל יבקש כזאת, כיון שאין כל מציאות לפייסו, הרי אדם זה קשה כאגוז ואין כל 'תורת הפיוס' שייכת בו... א"ל הגר"ש וכי באת עד הנה מארה"ב הרחוקה - בכדי שלא לשמוע בקול הפסק שייפסק לך כאן בחדר. מכאן (בחדר) תתקשר אל השווער שלך (חמיק), התפייס עמו ואף תוסיף לבנך באותו מעמד שם על שם זקנו מצד השווער, ובעזה"ש"ת ירווח לכם. קיבל האיש את הדברים וכן עשה, וראה זה פלא - פלאי פלאים בהגיעו לנמל התעופה קענעדי (בארה"ב) שמע שמזה כמה שעות שהריח נעלם כליל.

אומר היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע כי על עבירות החמורות ש'בין אדם לחברו' נפרעים מן האדם בעולם הזה, ומשם באים רוב הצרות והייסורים ומכאובים הקשים שסובלים בהאי עלמא. וכל הגיהנום בעולם העליון אינו אלא על עוונות של 'בין אדם למקום'.

ידוע דבר המעשה שפעם הגיע ובא הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע לעיר אחת, והגישו אצל השולחן 'לחיים' (מזונות ויי"ש) ולא רצה הרה"ק לשנות, ובמקום ה'לחיים' נענה ואמר 'כשיהודי דוקר את רעהו בלשונו בביהמ"ד, הרי הוא גורם שגוי ידקור איש מישראל בחרב' (סוף דבר הוברר ש'רוח הקודש' הייתה בביהמ"ד, שבאותה שעה אכן דקר גוי איש יהודי ברחובה של עיר, מפי גאב"ד נאראל זי"ע).

כד. איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בין המצרים) וז"ל. יש לייגע עצמו בימים הללו,

ומשא קודש לתקן את ריבכם ושנאת חנם^י, והנה, רבים המקשים, מדוע אסרו חכמים 'שאלת ואז במהרה יבוא גואלי'.
שלום' ב'תשעה באב', הרי שורת הדין

להפטר משנאת חנם. והיינו מה שעינו רעה בשל אחרים. ואפילו מי שאין לו עין טובה על כל אחד זה הוא שנאת חנם. וכל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא, א א), וטוב עין הוא יבורך – ובזה יבנה הבית.

כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (בהעלותך שנת תר"ע ד"ה ולכפר) וז"ל. ובמידת טובת עין נכללו כל המידות כאמרם ז"ל עין טובה כו'... ומידת טובת עין הרי היא כפרה גמורה לאדם.

עוד מעלה יתירה מצינו בה ב'עין טובה' כי בכוחה לשדד מערכות, ולשנות טבעי בני אדם של רעהו, וכה כתב ב'תולדות הישמח ישראל', כאשר גיסו של רבינו השיא את בנו נסע רבינו להשתתף בחתונה, ונשאר שם כל שבעת ימי המשתה. ביום האחרון של שבעת ימי המשתה אמרה לפתע אם החתן (אחותו של הישמח ישראל) שהכלה איננה מוצאת חן בעיניה, ואי אפשר לה אפילו להסתכל עליה, ע"כ היא דורשת בתוקף שהחתן יעזוב את בית חותנו, ויסע הביתה בחזרה. הדבר נודע לרבינו ונפשו עגמה עליו מאוד, בעת עריכת סעודת שבע ברכות האחרונה אמר רבנו תורה על הכתוב (בראשית טז ו) 'עשי לה הטוב בעיניך', ותרגם אונקלוס כדתקין בעיניכי, דהנה (לעיל שם ד) כתיב 'ותקל גבירתה בעיניה', וברש"י, אמרה שרה זו מראה א"ע כאילו היא צדקת... מדתו של אאע"ה הייתה עין טובה, ומדת עין טובה הוא להיפך מ'עין רעה'. כי כמו שעין רעה גורמת לדבר טוב שיהפך לרע כמו כן עין טובה מהפכת כל הדברים הרעים לטובה, וכאשר אמרה שרה לאברהם שהגר מזלזלת בכבודה, אמר לה אברהם אבינו ע"ה, עשי לה הטוב - היינו עשי ותקני אותה בעיניך הטובות שתהפכי כל הענינים הרעים שבתוכה לטובה (ואכן, הדברים נשאו פרי ונמנע בס"ד כל ענין היגטי שם). ומכאן, ילמד כל איש בדידיה, אף אם סבור אתה שפלוני מושחת... פלוני טבעיו רעים וכיו"ב רבות, אנא, הבט והתבונן בו ב'עין טובה' וסוף דבר שיותקנו דרכיו, ויעזוב כל קלקוליו... ואף להורים ומחנכים ייאמר, בידכם הדבר - להפוך את ליבם ומוחם של התלמידים והבנים לטובה ולברכה - ע"י שתביטו בהם בעין טובה האומרת שוב ושוב, פלוני טוב הוא, פלוני חשיבותו גדלה עד מאד... כי בזה ייהפך לבנם וטבעם לטוב.

יש שאמרו לרמז במה שאמרו חז"ל לגבי ה'מצורע' (נגעים פ"ב ג) 'כהן הסומא באחת מעיניו אינו רואה את הנגעים', כי כן אומרים לו לכהן, בבואך להביט בחסרונות רעך, הבט נא גם בעיניך השנית לראות גם במעלותיו... אם אינך רואה אלא בעין אחת - כלומר, שאי אפשר לך לראות גם במעלותיו, אל תביט כלל בחסרונותיו.

כן אמרו (שם משנה ב) 'אין רואים נגעים ביום המעונן', אף בזה נענה ונאמר, כשפלוני במצב של 'מעונן' (עת צר ומצוק) אל תביט כלל על חסרונותיו... כי אין דנים את האדם במצב כזה... (אולי י"ל עוד, כשאתה הרואה במצב מעונן אל תביט על איש בעולם לדון אותו, כי מי יודע באלו דינים תשפוט אותם).

כה. עיקר התיקון הוא בריבוי 'אהבת חנם', כתב הרה"ק ה'חתן סופר' זי"ע (מגילת רות) לבאר בפסוק (רות ד ז) 'וזאת לפניך בישראל על הגאולה ועל התמורה שלף איש נעלו', וזאת לפניך מישראל - כך היה מנהג ישראל הכשרים מקדמת דנא, על הגאולה - כשאי מי מבני ישראל נצרך לגאולה בכל ענין, ועל התמורה - כשמצב של יהודי היה בכי רע והוכרח להחליף ולהמיר את מצבו לטוב, הרי היה כל איש מישראל נחלץ לישועתו, וכל אשר לו יתן להצלת רעהו, אף אם יצטרך לתת משלו - את כל נכסיו להצלת רעהו, ומרומז בשלף איש נעלו - כמו שאמרו חז"ל (שבת קכט. עיי"ש) 'לעולם ימכור אדם כל אשר לו ויקנה מנעלים לרגלו' (והיינו שהנעל מרמזת על כל נכסיו של אדם).

כו. אחד מחמישה דברים שאירעו את אבותינו ב"ז בתמוז 'נשתברו הלוחות', ורמז יש בזה כי 'שני

נותנת שאם הבית נחרב בבית שני בעוון שנאת חנם – יש להרכות בו ביום ביותר בשאילת שלום ואהבת חנם, ועוד קשה מדוע אסרו 'ללמוד תורה' ביום זה, בו בזמן שבית הראשון חרב 'על עזבם את תורתו'.

והענין יובן על פי דברי הגמרא במסכת גיטין (נה). מעשה בשוליא דנגרי (תלמיד שלמד אצל נגר אומנות הנגרות) שברוע ליבו עשה תחבולות שאדונו הנגר יגרש את אשתו, וכשבא הרב לשאול את התלמיד 'מה אעשה וכתובתה מרובה', אמר לו התלמיד, 'אני אלווך ותן לה כתובתה', עמד זה וגרשה, הלך הוא (התלמיד) ונשאה, כיוון שהגיע זמנו (לפרוע ההלוואה) ולא היה לו לפרעו, אמר לו (אותו) תלמיד לאדונו הנגר, שעתה נשא את אשתו) בא ועשה עמי בחובך, (היינו שיעבוד אצלו בעבודת הבית ובשכרו יגרע מן החוב), והיו הם (התלמיד והאשה אשת הרב הנגר מתחילה) יושבים ואוכלים ושותין, והוא (בעלה הראשון) היה עומד ומשקה עליהן, והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נחתם גזר דין.

ולבאורה צריך ביאור, וכי עבור זה ראויים הם לעונש כזה - להחריב הבית ולהגלות את ישראל, והרי לא הייתה כאן כל עבירה על

דין מפורש בתורה, כי מתחילה לא עבר שום עבירה, והנישואין היו כדת משה וישראל, ומדוע החמירו עליהם כל כך, אלא אומר היעב"ץ (בביאורו על הש"ס ד"ה נחתם), וז"ל. 'מכאן נראה ברור שיש עוון שאינו מפורש ומכואר בשום מקום, והוא חמור מאד ושנאוי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות, להעניש הרבים בעבורו. בשביל שאין חוששין לו כלל עם היותו מתנגד לשכל (היינו ששכל האדם מבין שדבר זה שקוץ ומתועב לעשותו), והוא מפני שהיה דבר מתמיד בפרסום בכלל מאן דסני לך לחברך לא תעביד', עכ"ל. והיינו שאדרכה יש דברים שלא נכללו בשום איסור המפורש בתורה, ואפשר לו לאדם לטעון 'מי אסר את הדבר הזה' - היכן כתוב בתורה שהדבר אסור, אך באמת, כל מהותו של מעשה זה מופרך מעיקרו, ומתנגד לרצון הבורא שנהיה דומים לו שהרי 'מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון' (מס' סופרים ג יז), ורשעות אכזרית זו כדוגמת השוליא דנגרי הוא היפך קיום העולם".

עפי"ז יבואר מדוע אסרו ביום תשעה באב לשאול כל אחד בשלום רעהו, כי הקב"ה יראה ללבב, שיש רבים המסבירים פנים אל רעיהם אבל 'רעה בלבבם', בתוככי ליבם שונאים הם את רעיהם

לוחות' היו מחולקים א' לעניני בין אדם למקום כ'אנכי' ו'לא יהיה לך', והב' לבין אדם לחברו כ'לא תרצח' ו'לא תגנוב'. וזהו 'נשתברו הלוחות', שחילקו ביניהם, וקיימו רק את חלק התורה שבין אדם למקום, ואילו בבין אדם לחברו זלזלו לגמרי...

רמז לדבר מצינו בדברי המדרש (ויק"ר פר' אחר, כ יב) א"ר יודן מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבירת לוחות אלא מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשבירת לוחות, והיינו כי אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום, ומשמט אהרן - ופסקו להזהר בחלק 'בין אדם לחברו', זהו שבירת הלוחות האמור כאן, שעזבו את אחד מהלוחות העוסק רק ב'בין אדם לחברו'...

איש יהודי היה בעיה"ק ירושלים בימי 'המלחמה' הנוראה ושמנו רבי יעקב, הלה נגוע היה בנגע הצרעת על כן התרחקו ממנו הבריות, ואף לא ניתנה לו הרשות להציג רגלו אפילו במקווה טהרה אחת שבירושלים... והיה אומר הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל אילו היו נותנים לרבי יעקב דריסת רגל במקווה הייתה כל המלחמה הנוראה מתחוללת מעבר לים באופן אחר, והיינו, אף שנגזרה הגזירה, אך מכל מקום היה אפשר להמתיקה שלא תהא הגזירה קשה ואכזרית כל כך.

כז. סיפר הרה"ח ר' חיים ארנפעלד ז"ל ששמע מהרה"ק מקלויזנבורג זי"ע בליל יום הכיפורים מיד אחר

וחושבים עליהם מחשבות להרע (כדברי היערו"ד דלעיל), ע"כ אמרו חז"ל, הנח ממנהגך יום אחד בשנה, אל תשאל בשלום רעך, ושב נא בפני עצמך והתבונן היטב בהנהגת 'בין אדם לחברו' כזאת. אולי בהתבוננות זו יתעורר להפוך את ליבו לטוב, כמו כן, ממעם זה אסרו הלימוד, שלא ירגיש אדם כי הוא מושלם בדרכיו – שהרי הוא עוסק בתורה, אלא יעצור ממרוצת החיים, ויתבונן במה שהיה עם אבותינו ועמנו ביום הזה, ואז יתחיל לשאול בשלום חברו מתוך אהבה וחיבה אמיתית, גם יעסוק בתורה ללמוד ע"מ לעשות ולקיים את 'רצון נותן התורה' באמת ובלב שלם, ולא ישתמש בתורה להתיר רשעותו ועוולותיו – כאותו שוליא דנגרי, שגרם עפ"י תורה להוציאה מתחת בעלה שהוא ישאנה ביה.

ב'נצי"ב' (חומש העמק דבר בפתיחה לספר בראשית) כתב על הפסוק (דברים לב ד) 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא', בא הכתוב להצדיק דין הקב"ה בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתול, אף שהיו צדיקים חסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמם. ע"י שחשבו את מי שנוהג שלא כדעתם כיראת ה' לצדוקי ולאפיקורוס, לכן נגזר דינם, והיינו אף שהיו בעצמם צדיקים לא סבלו את מי שהיה סובר שלא כמותם, וע"ז אמר הכתוב 'צדיק וישר הוא', הקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות – אע"ג שהיא לשם

המלחמה הנוראה, לבאר בלשון הכתוב (דברים לב יח-ט) 'צור ילדך תשי ותשכח קל מְחַלְלֶךָ, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו', צור ילדך תשי - הקב"ה מיטיב לכל ונותן להם חיים פרנסה וכבוד וכו' וכו', והרי הם שוכחים מכל טובותיו של הבורא וממרים כנגד רצונו, על זה מחוללך - מלשון מחול-לך, שהקב"ה מוחל לחטאים שבין אדם למקום, אך וירא ה' וינאץ - על מה יתרבה ויתגדל כעסו, מכעס בניו ובנותיו - ממה שמכעיסים ומכאיבים לבניו ולבנותיו, על זה אינו מוחל...

כע"ז אומרים משמיה דהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע במה שנאמר (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבט וינאץ בזעם אפו מלך וכהן', שכביכול שכח ה' והעביר את חטאם אשר חטאו במועד ושבט - שחללו שבת ויו"ט, ועל מה ינאץ בזעם אפו - על מה שעשו למלך ולכהן, שעל כך אינו מוחל. כת. אמרו חז"ל (ב"מ מד.), הנותן 'מעו' לחברו תמורת איזה חפץ שברצונו לקנות ממנו, עדיין אפשר לו לחזור בו כל זמן שלא עשה קנין משיכה (כיון שרק משיכה קונה מן התורה ולא קנין כסף), אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ודור הפלגה הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, וצריך ביאור מדוע נקטו 'דור המבול והפלגה', ולא מי שפרע מפרעה ומצרים וכיו"ב, ובתלמוד ירושלמי (ב"מ פ"ד ה"ב) אמרו שאדם זה דומה לדור המבול כי עוון דור המבול היה (בראשית ו יג) 'כי מלאה הארץ חמס' והיינו שהיו גוזלים פחות פחות משווה פרוטה עד שנחסר הנגזל מכל ממונו - כמעשי אלו כך מעשי אלו, כי הם גזלו בגזלה שאי אפשר להוציאה בדיינים, ואף זה החוזר בו אי אפשר לתבעו בדיינים אבל הקב"ה יתבע ויפרע ממנו.

ובביאור מה שדימו אלו לאלו, כי זה החוזר בו מהמקח אינו מתחשב כלל על שגורם בזה הפסד למוכר - בטענתו שעל פי תורה עדיין לא חל המקח ומותר לו לחזור בו, כיוצא בזה היו בני דור המבול שגזלו באופן שאין מקום לתבוע על פי תורה - ודייקא על זה אמר הקב"ה 'קץ כל בשר בא לפני' והחריב את כל העולם עבור זה, כי חרון אף של מעלה בא על זה שמחזיק ב'רשעותו' בשתי ידיים, אלא שלרוב 'צביעותו וצדקותו' הרי הוא מסדר את רשעותו באופן שלא נוכל לבוא עליו בטענה עפ"י תורה. מי יפרע ממנו - מי שפרע מדור המבול הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, שאף הם נהגו כמנהגו של זה, מצצו דמו איש לרעהו, מבלי שתוכל למצוא מקרא מפורש כנגדם בתורה.

שמים, דזה גורם חורבן הבריאה והריסות ישובו של עולם^כ.

ומהאי טעמא מצינו שחז"ל (ע"ז כה.) כינו את חומש דברים 'ספר הישר', לפי שכתובה בו מצוות 'ועשית הישר והטוב', אף שנכתבו בו עוד מאתיים מצוות לערך, ומדוע קראו את שם הספר דייקא על שם מצווה זו. אלא ביאורו, כי ממצווה זו נלמד כל הענין של הנהגת האדם לפני משורת הדין, ובוה הריהו נדמה לצורו וקונו שהוא רחום וחנון, לכן חשובה מצווה זו ביותר לקרוא את החומש על שמה 'ספר הישר' (כע"ז איתא במהרש"א שם).^ל

כט. כך פירש הרה"ק מקאצק זי"ע (ספר עמוד האמת) את דברי חז"ל (תנחומא פנחס א) כשם שפרצופיהן אינן שוות כך דעותיהם אינם שוות, והיינו כשם שאין לך טענה על חברך מדוע אין פרצוף פניך דומה לשלי, כך אין כל מקום לטענה על רעך מדוע אין דעתך כדעתי... כי כל אחד יבין וישכיל בדעו ושכלו שנתנו לו מן שמיא, כפי שעלה ברצון הבורא ית"ש.

ל. הגה"ח רבי אליהו ראטה זי"ע (משמש בקודש של הרה"ק רבי שלומקע מוועהיל זי"ע) היה אומר בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, מברכים אנו מידי יום ביומו - 'שלא עשני גוי', אך עדיין לא נודע כמה 'יהודי' הוא, וזה נמדד כפי מידתו להיטיב לאחרים, כגודל טובו וחסדיו עם אחרים כך גודל ה'יהודי' שבו.

לא. ידוע כי באחד מדרשותיו אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שכהיום הזה חובה על כל אחד לחזק את לבות בני ישראל - כפי יכולתו. בשעה שירד מן הבימה שמע כמה מהנמצאים מדברים ביניהם, אכן, גדול כוחו של ה'חפץ חיים' לחזק את ליבות בני ישראל אך לא כל בר איניש בדרגה זו. אמר להם ה'חפץ חיים' משל לשר גדול שביקש משריו ועבדיו שיביאו לפניו מים חיים לצורך שתייתו, מיד הביאו לפניו המשרתים מים טרם שהספיקו לנקות ולזכך את המים. וחמת השר עלתה בהם - הכיצד תעיזו להביא לפני שר נכבד כמוני מים שאינם צלולים וזכים דים. למחרת היום פרצה שריפה גדולה בארמונו של השר, וצעק אל עבדיו שיחושו להביא מים לכבות את השריפה, אך הם התמהמהו - מכיוון שפנו לנקות ולזכך את המים כיאה לשר נכבד כמוהו... פשיטא שכאשר גמרו את מלאכתם והביאו את המים כבר לא היה כל צורך במים, שכן לשונות האש כבר שרפו כמעט את כל רכושו של השר. שאג עליהם השר ואמר להם, שוטים, וכי לכיבוי אש הבוערת ממתנינים על מים זכים וצלולים - הרי אש בוערת במחנה וכל רגע מיותר נותן לאש זמן לכלות עוד חלקה טובה, (ורק לשתייה יש לזככם).

אמר להם ה'חפץ חיים' - כיוצא בזה לדידן, בימים עברו, כשלא 'בערה האש' במחנה, הוצרכו דברי החיזוק להיות מנופים ומזוקקים, ולכן היתה היכולת לחזק אחרים רק ביד צדיקים ואנשי מעשה, אבל בדורנו דור עני ויתום, כש'אש' בוערת במחנה ישראל, וכל יום ויום נופלים עוד ועוד יהודים ברוחם, 'חוב קדוש' על כל מי שנשמת חיים באפו, לקום ולחזקם לבל יפלו בנפשם. וכ"ש לא לדבר דיבורים המכאיבים, ובזה יקרב את הגאולה בב"א.

לב. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמירת הלשון, ח"ב פ"ז), הבה נתבונן, אם יערכו 'דינער' (מסיבת התרמה) לרגל 'בנין בית המקדש השלישי' אזי ללא כל ספק שכל איש יתן את כל הון ביתו באהבה עבור מטרה גדולה זו, הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, אם כן, הרי הנביא אומר ושביה בצדקה - והיינו שבנין הבית השלישי

אחינו המסו - זהירות למנוע התפשטות המחלוקת מראשיתה

מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלכה האש יותר ויותר, עד שנעשה 'המסו את לבנו' בקדמא ואזלא, אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים^{יז}.

מאחר שכבר הוכא שחורבן הבית על שנאת חנם בא לנו, עלינו לעיין מעט בהלכות 'בין אדם לחברו', הנה כתיב בפרשתן (א כה) 'אחינו המסו את לבבינו', וכתב הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (קמד): דהנה המתבונן ב'טעמי המקרא יראה שעל 'אחינו' יש 'תלישה קטנה' ועל 'המסו את לבבינו' יש 'קדמא ואזלא'. ומבאר שהכתוב מזהירנו להשמר מאד ב'אהבת חברים' מפירוד הלכבות אפילו במיעוטא דמיעוטא^{יח}, והיינו אפילו מתלישא קטנה ביותר, א קליין רייס. כיון שכך טבע המחלוקת,

וכמו שאיתא בגמ' (סנהדרין ז:) האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצנורא דבידקא, כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו, כעין ניגרים וצינורות קמנים, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נמוש, כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צינור המים - שאם לא

נבנה על ידי קיום מצוות צדקה, עלינו להרבות בצדקה כל אחד עד כמה שידו מגעת, כי כל פרוטה לצדקה נחשבת כתרומה עבור בנין הבית השלישי.

ולדידן ייאמר, שאין הכוונה רק לנתינת מעות כפשוטו, דמה יעשה מי שאין לו מעות, ובפרט שלבנין הבית השלישי אין כל צורך במעות, שהרי הוא ירד באש בנוי מן השמיים, אלא הכוונה לנדיבות הפה - שיחזקו בני ישראל זה את זה במילה טובה ורוח נדיבה.

וכך אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שכל בחור נזקק לחיותו כף קטנה מלאה כבוד בכל יום ויום. ומדוע נביט על הנזקק ולא נעניק לו די מחסורו, כשאין הדבר עולה לנו אפילו שווה פרוטה.

לג. ידוע דבר המעשה (הובא ב'שבחי האר"י') שהאר"י עשה באיזה זמן הסגר עם עשרה מתלמידיו, ותיקן חדרים לנשים והטף, וחדרים לתלמידים, היה מזהיר אותם תדיר, שמא יזהרו באהבת אחים ורעים זה עם זה, ושלא תדרוך רגל המחלוקת במחנם כלל וכלל, פעם אחת בערש"ק פרצה מחלוקת ביניהם, אשר החלה בנשים ומשם נתפשטה עד ראשי המשפחות תלמידי הגדולים של האריה"ק, לעת ערב יצא האר"י עם החברים כמנהגו לקבל השבת, ומוהר"ר רבי חיים וויטאל ראהו שפניו נפולות, לאחר שסיימו התפילה שאלו מהרח"ו ליגון זה מה עושה, אמר לו האר"י מפני שראיתי בעת קבלת שבת את הס"מ ואמר זה הפסוק - 'גם אתם גם מלככם תיספו' (שמואל א, יב כה), ולא נחתם גזר הדין אלא בעבור שנעשה היום קטטה ביניכם, כי כל זמן שהיה שלום ביניכם לא היה לשטן בית כניסה לקטרג, ואכן באותו זמן עלה באש למרום ונסתלק לשמי רום רבן של ישראל.

לד. ובזה מבארים מה שאמרו חז"ל (יומא ט:) שבגין 'שנאת חנם' נחרב בית המקדש, וכי יש מי ששווא את חברו 'בחנם', הרי השנאה באה על זה שהזיק לו או דיבר עליו וכן כל כיו"ב, ואיננה בחנם כלל. אלא צריך לומר, כי הנה, המדליק את הבעירה בפיסת עץ קטנה תכבה האש אחר רגעים ספורים, אמנם אם יוסיפו לה עצים תבער למשך שעה, ואם יוסיפו שמן ועוד חומרים הבערים תוכל לבעור כמה ימים וכן הלאה, הכלל, כפי כמות השמן שיוסיפו למדורה כן תמשיך האש לבעור. כך ממש היא אש המחלוקת, אם לא יוסיף הלה לענות לו וכדו' תשקע האש מעצמה ותכבה, אך אם זה יענה וזה יצעק ויגרור אחרים וכיו"ב - אזי אי אפשר לידע עד כמה ימים ושנים תמשך המחלוקת. ועל הוספת השמן - הגערות והצעקות אמרו שהוא בחנם, כי אם לא היה מחזיר לו תיכף בכפלי כפלים לא הייתה האש מתפשטת למרחק גדול כל כך...

מרחוק ה' נראה לי - בו יבואר כי עבודתנו בזמן הגלות חשובה לאין ערוך

נוראות כתב הרה"ק הדברי ישראל זי"ע (הגהות דבר"י פר' קדושים) בשם זקנו הרה"ק מקאזמיר זי"ע כי הכלל שאמרו (זוהר חדש ח"ג ז): 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים' קיים עד עצם היום הזה אף בדור שפל כמונו. ומי שאומר שהיום אינו כן חס ושלום הוא שומה, כי צריך לידע שאנו קיום ה'חנות' של השי"ת, ובימים הקדמונים היה לו חנות גדול, והיה סוחר גדול, והיה לו פרנסה בריווח כביכול (והיינו בזמן שביהמ"ק היה קיים, והיה כהן בעבודתו ולוי בדוכנו, ואף לאחמ"כ עדיין היה העולם מלא בצדיקים), אבל גם היום אנחנו נותנים לו פרנסה, כי אם לא כן ממי הוא מתפרנס, וכי מבני ישמעאל ובני עשיו. רק העיקר לידע אז מען גיש איהם הינט גאר ווינציג צו לייזען (פי', שכהיום נותנים לו 'רווחים' קטנים מאד), אבל באמת גם היום אנו נותנים לו פרנסה - כי בשמים שוקלין לפי ערך הנשמה, לפי ערך הגלות, ולפי ערך המרדה".

כיו"ב כתב הרה"ק ב'שפתי צדיק' זי"ע (בלק אות מו) על הפסוק (במדבר כד ה) 'מה טובו אוהלך יעקב משכנותיך ישראל', וברש"י, מה טובו אוהלך יעקב בזמן שבית המקדש היה קיים,

יעצור אותו מבעוד מועד לא יוכל לסתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת.

עוד איתא בגמרא (סנהדרין קי): 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם' - אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו. ופירש"י אין מחזיקין - אף שכבר החלה המחלוקת - אסור להם להחזיק ולהמשיך במחלוקת אלא ילמדו ממשה רבינו שמחל על כבודו והוא עצמו הלך לבטל מחלוקת".

יותר מכן אמר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (שש"ק ענינים ערך מחלוקת, אות א) על דברי התלמוד 'אין מחזיקין במחלוקת', אל תחזיק שיש כבר מחלוקת, פי' כשהיצר מביא את האדם לידי נסיון של מחלוקת, לא יגמור בדעתו אחרי מריבה כל דהו, שהנה כבר נמצא הוא בעיצומה של מחלוקת וכבר קשה עליו לעצרה, אלא תמיד ינהג כאילו עדיין אין כאן מחלוקת כלל, שאז בנקל ישלימו הצדדים זה עם זה".

לה. הוסיף הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע (שש"ק ערך מח' אות ב) 'אין מחזיקין במחלוקת' פירוש, מחלוקת אין לו חזקה, ואף עם הוא במחלוקת עם איזה אדם זה כמה וכמה שנים, אעפ"כ לא יתיימש ויעשו שלום ביניהם...

לו. על פי האמור יש שאמרו לבאר ביאור נפלא בדברי הכתוב (בראשית ד ח) 'ויאמר קין אל הבל אחיו, ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו', ולא כתיב מה אמר קין אל הבל, ולכאורה צריך ביאור אם לא רצתה התורה הק' לגלות מה אמר לו - מדוע כתבו 'ויאמר קין אל הבל', אלא שזאת גופא רצתה התורה לומר, כי אין כל נפקא מינה מי אמר ומה אמר, היה כאן איזה דיבור... ומשם כבר נתגלגלו דברים עד כדי רציחה... כי מכל דיבור קטן אפשר שתתלבה אש מהארץ עד לב השמים. ויבוא איש על אחיו - עצמו ובשרו ויהרגהו, והיטב היטב יש לו לאדם להתבונן קודם שהוא מוציא דבר מה בפיו. לז. ובפרט בענין טהרת הלב והעינים, בזמן הזה משחרב הבית והיצר מקשה עלינו בענין זה יותר ויותר, וכפי שאמר הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (פרי צדיק בראשית א) לבאר בדברי חז"ל (ברכות ח) 'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד', שאין הכוונה רק על מי שלומד ההלכה, אלא למי שמקיים ההלכה, וכגון המהלך ברחוב ושומר עיניו מראות ברע זה נכלל בכלל אין לו להקב"ה בעולמו אלא יהודי זה המקדש ארבע אמותיו, ובנפש כזאת שורה הקב"ה.

ומשכנותיך ישראל נאמר לאחר החורבן, וקשה, דלכאורה היה לו לומר להיפך, - שהרי אין כינויים בשם 'ישראל' אלא כשהם עומדים במדרגה גבוהה, דהשם 'יעקב' מורה על דרגה פחותה יותר, ואם כן היה לו לומר 'אוהליך ישראל' - כי בזמן 'אהלך' - בית המקדש, נקראים בשם ישראל, ואילו

ב'משכנותיך' היה לו לומר יעקב, שמן הנראה, כי לאחר החורבן אנו עומדים בשפל המצב נסתר המדרגה. אלא מבאר ה'שפתי צדיק, כי אדרבה, כהיום הננו עומדים במדרגה גבוהה יותר, כי עתה מתקבל לנחת רוח כל נדנוד עבודת קודש ביתר שאת משהיה אז בבית המקדש. ולא עוד אלא

לח. מעשה בבחור מתושבי שווייץ שלמד בליטא, בחזרתו לביתו בסוף ה'זמן' היסב דרכו דרך העיר ראדין, ברצונו להיכנס אל ה'חפץ חיים' לקבל ברכתו, בנסיעתו ברכבת (באן) הנוסעת לראדין פגש באיש הדור פנים אשר שאלו אנה פניו מועדות, והשיב שהוא נוסע לראדין, אמר היהודי אף אני נוסע לראדין, תוך כדי שיחתם גילה הבחור שיהודי זה שמו צבי לעווניזאהן - והוא ראש ישיבת ראדין חתנו של ה'חפץ חיים', ותרב שמחת הבחור על שפגש בו וביקשו שיכניסו אל חותנו.

בהגיעם העירה באישון ליל הכניס ר' צבי את הבחור לביתו - אחר שלא היה לו מקום ללון, נתן לו לאכול ולשתות, לאחר מכן הציע לו מיטה בכרים וכסתות עבים מאד כראוי וכיאות לגודל הקור והכפור אשר שרר שם, השכיב הבחור עצמו מתחת הכר והכסת, והנה אך החלו עצמותיו להתחמם מעט, נזכר שעדיין לא התפלל מעריב, אמנם 'הכפור והגליד' הקשו עליו מאד לצאת מתוך המיטה, לעמוד ולהתפלל, ובפרט שנזכר בדברי ה'משגיחים' שאילפווה בינה ש'אין עומדים להתפלל מתוך קרירות', על כן גמר בדעתו לשכב עוד כמה רגעים, לחמם עצמו עוד קימעא ואז יצא מהמיטה להתפלל. למעשה, גברה עייפותו מטורח וטלטול הדרך ושקע בפרק 'הישן' בעמקות נפלאה ונוראה, עד שהקיצו ר' צבי לתפילת שחרית, וכל ענין ה'מעריב' שהפסיד פרח מזכרונו.

לאחר התפילה הגיש לו ר' צבי פת שחרית, ולקחו לבית חותנו ה'חפץ חיים'. כאשר נכנס הבחור אל החפץ חיים הוציא מכיסו פתקא שבה כתב לעצמו כמה שאלות שהיו לו, אולם החפץ חיים לא נתן לו לשאול אלא מיד פתח ואמר, בתקופה הקודמת הייתה עשירות גדולה ברוסי', כסף וזהב היו מצויים לרוב, הנני זוכר שבתקופה זו אם היה נופל לאי מי מטבע של 'כסף' לא היה מטריח את עצמו להתכופף להרימו, אמנם בימים אלו רבתה העניות ל"ע, ועתה אם יהלך אדם ברחובה של עיר ויפול ממנו אפילו רק פרוטה אחת של 'נחשת' תיכף יתכופף ויחזר אחריה, כי במצב שכזה אפילו סכום פשוט נחשב כהון רב. והנה תחילת דבר היה הבחור משתומם עד מאד מדוע ידבר עמו החפץ חיים מילי דעלמא, ודברים של מה בכך. אולם החפץ חיים המשיך בדבריו ואמר, בשנים קדמוניות בעת שהיו ישראל על אדמתם ובית המקדש עמד על מכונו - כהנים בעבודתם ולווים בדוכנם וישראל במעמדם, וכביכול הייתה עשירות בשמים ממעל, לכן לא היתה נחשבת כל כך תפילת מעריב של בחור פלוני, אולם עתה בימינו, כשחושך יכסה ארץ - ונתמעטו שומרי התורה והמצוות, וכביכול יש עניות ומחסור בעולם העליון, הרי אפילו תפילת מעריב אחת של בחור יש לה חשיבות גדולה, ואין מוותרים עליה בשמים. מיד נזכר הבחור בשגגתו אשר שגג מלהתפלל מעריב, והרגיש בנפשו שמעדיף שהאדמה תבלענו לגודל הבושה, ואז אמר לו ה'חפץ חיים' האי מילתא - כי לפי מצב הנמוך שהיו בני ישראל במצרים, היה כח אף בשתי מצוות גרידא לרצותם לפני אביהם שבשמים.

עוד מעשה היה, שבחור אחד התאונן בפני הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע כי ישועה גדולה נצרך הוא במצבו הרוחני בתורה ובתפילה, השיב לו הח"ח, הנה בימים עברו התאונן בפני ה'אופה' על מצב פרנסתו כי בכי רע הוא, ואינו רואה סימן ברכה בעמלו, כי כל הלילה הוא עמל קשות בלישת הבצק ובאפייתו, ובבוקר

הבט וראה, עד היכן הדברים מגיעים כי ביום הזה אנו כביכול באותו מצב של השכינה - שהיא גם כן בוכה על גלות ישראל והשכינה, וממילא קרבתנו אל ה' ממש כיום מועד, שהוא זמן קרבה גדולה אל הקב"ה, ולפי זה יובן מה שכתב ה'אמרי פנחס' שאז נמצא האדם כביכול באותו מקום שהקב"ה נמצא ועל כן יכול לפעול מה שרוצה.

ובן מצינו להרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס' אות שע"ח), 'שהשחוק בתשעה באב הוא סכנת נפשות, כי כשאדם במקום המלך אזי הוא נשמר, מה שאין כן כשנתרחק משם הוא בלא שמירה וביום הזה השכינה כביכול יושבת על הארץ. וכדברים האלו כתב באות ש"פ, 'במקום שהשי"ת שורה, שם כל המלאכים והעולמות והממונים', וכיון שביום זה כביכול השכינה מיללת 'לבך כשהאדם גם כן במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה... ולכך בתשעה באב כשיושבין על הארץ, יכולין לפעול אצל השי"ת בתפילה מה שצריכים'. עוד כתב שם (אות שפ"א) שאם יחסר לאדם איזה דבר, עת

שכל כוונת המשכן היה שיהיה לנו בקל לזכות לבחינת ישראל, ואם כן כהיום שרכו הנסיונות וכל מעט עבודת ה' עולה בקושי רב - הרי אנו ממש בבחינת 'ישראל' ע"י ההתגברות²⁵.

קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה ואין לנו אלא לרצותו מתוך עבודת ה' בשמחה

כתב בחת"ם (דרוש ז' אב תק"ם, עמוד ש"ז), כי עוז וחרווה במקומו, ואין השכינה שורה מתוך עצבות, אמנם יום תשעה באב נקרא יום מר כדכתיב 'ויקרא ה' אלוקים ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרה' (ישעי' כב יב), ולכן טוב ונכון לכל מרי נפש הנבוכים לבכות ולספור בימים הללו אשר אלוקינו בשמים ממעל עושה בכי והספד, כי אז עולה (המתאבל על החורבן) עד גבוה מעל גבוה, ואע"ג דאיהו לא חזי (לאיזה מקום גבוה עולה) מזליה חזי, ושומע קולו של מעלה יתברך שמו בוכה בנגדו, וזהו 'בצר לך' בכל צרות גלות הרע והמר הזה, 'ומצאוך כל הדברים האלה' באחריתן של ימים שהוא ט' באב או ימצאוך ויעוררך, ואז 'ושבת עד ה' אלוקיך' שיעלה בכיותך עד ה', והטעם כי אז 'ושמעת בקולו' גם כן, כי הוא אז גם למעלה גנוחי גנח.

באים הקונים וכל אחד מוצא פגם אחר בלחם, זה אומר שלא נאפית יפה, וזה אומר שהתנור לא היה חם כל צורכו וכדומה. לאחר כמה שנים פגשתיו שוב בעת מלחמת העולם (הראשונה), שאלתי אותו, מה מצבו עתה בזמן שהרעב שרר בעולם, האירו פניו והשיב שבסייעתא דשמיא הינו משתכר יפה, שכן בעת רעב ומחסור אין איש מדקדק בטיב הלחם, אלא קונים מכל הבא ליד ומשלמים עוד בכפל כפליים. המשיך החפץ חיים על דרך זה גם בעולמות העליונים, שבזמנים עברו היו יכולים לדקדק בתורה ובתפילה, אך עתה כשיראי ה' ימעטו כביכול 'יש רעב בשמים', ושם משתוקקים לכל דבר שנקדושה שיבוא אליהם קטון כגדול ומשלמים על כך שכר הרבה.

לט. ואף אם רואה שאינו מתעלה כדבעי, מכל מקום לא ירים את ידיו בייאוש, אלא יתחזק כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג). ורחמנא ליבא בעי - שישתוקק לעשות רצונו בלבב שלם, ויעשה ככל אשר ביכלתו, ודיו. כי אין הקב"ה דורש את ה'תוצאות' אלא את יגיעתו מתוך רצון לבו. וכך איתא במדרש (ילקוט' דברים תתסג) 'שלא תאמר איני יכול לשמוע את כל התורה ולשמור את כל המצוות שכתוב בה ארוכה מארץ מדה, 'משל למלך שהיה לו בור עמוק לאין סוף, אמר לבן ביתו שכור פועלים ומלא את הבור, שכר פועלים. ומי שהיה טיפש היה הולך ומביט בבור, אמר, אימתי אני ממלא אותו. ומי שהיה פיקח אומר, מה אכפת לי, שכיר יום אני, אני שמח שמצאתי לי מלאכה. כך הקב"ה אומר לו מה אכפת לך שכיר יום אתה - עשה יומך'.

בכו תבכה בלילה... ובאותה העת גם להיות בשמחה, והיינו שוודאי צריך 'להתאבל' אבל לא להיות ב'עצבות' (וזהו 'בין המצרים' שצריך להלך בין האבלות לשמחה, בלא ליפול לעצבות ח"ו).

בין"ב כבר מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פר' מסעי) הגם שהזמן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עם כל זה יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפילה בשמחה, בפרט בשעת אמירת שירות ותשבחות. ולהבין זה על פי משל ומליצה, מדרך מלך בשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוף ומחול וכנור ועוגב, ובודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים והמנעימים בקולי קולות, כי בלאו הכי יש לו שמחת לב, אכן, כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר קרהו, אז ייקראו הפורטים על נבל לשירם ולזמרם - לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו יתברך, שבוודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שבית המקדש חרב יש לפניו עצב כביכול, או צריכים מי אשר ה' בלבו להתחזק ולכנוס אל בתי גוואי, להסיר מעליו כל מיני עצבות, ולשמח כבוד המלך - לומר לפניו אתה מלכנו מעולם, וגם עכשיו, ותמלוך לעולם ועד והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר^מ.

טוב היא להתפלל ולבקש מהשי"ת על זה בתשעה באב בעת שיושבין על הארץ.

איתא ב'עבודת ישראל' זי"ע (אבות ג א) כמשל לאחד שפיזר אבנים טובות בתוך האשפה, וציווה לבנו ללקט אותם ולנקותם מן הטינופת, הרי וודאי שיגדל שכרו של הבן בקיום מצוות האב בזה, יותר מבציוויים אחרים, שהרי קשה עליו המלאכה - ללקט מתוך הטינופת... יש ימים בשנה שהם שפלים, דהיינו בין המצרים, שאז ביד האדם להעלות יותר... ומה שיוכל אדם לתקן בט' באב שהוא בשפלות, אינו יכול לתקן בשמחת תורה^מ.

ואולי לכן הפליגו קמאי בשכרם של המתאבלים על ירושלים, שזוכה ורואה בשמחתה, וכהנה מצאנו רבות בספרים, הרה"ק רבי חיים פאלאג'י (בספר מועד לכל חי חודש אב אות סו) מביא בשם ספר 'קטורת המזבח' המקונן על חורבן הבית מכפרים עוונותיו וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו יראה זרע יאריך ימים^מ.

ואין הכוונה ל'עצבות' גרידא, כי כבר אמר הגה"ק החזו"א זי"ע (מעשה איש ח"ד קסג, י"א בשם הגרי"ז מבריסק), שהנה איכה דברי נבואה היא, ולכאורה צריך ביאור, הרי אמרו חז"ל (שבת ל:): 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', והיאך נתנבא ירמיהו את כל מגילת איכה שהם דברים הקשים כנגידים ומוציאים את האדם מכלל השמחה. אלא מכאן, שאפשר לשמוע נבואות קשות ואף לקונן עליהם -

מ. יש שביארו (פרקי אמונה א-ב שסב, להגאון מרדכי גיפטער בשם רבו הי"ד) לפי זה את הפסוק 'קרא עלי מועד' (איכה א טו) ש'מועד' פירושו מלשון 'וועד' - שביו"ט בא הקב"ה להתוועד יחדיו עם עמו ישראל באהבתו כי רבה, ואף בתשעה באב הקב"ה מתוועד עמנו - כי אהבה גדולה יש לו לבניו בראותו היאך שהם יושבים על הארץ ומבכים מרה את ריחוקו מאיתנו ועל שכינתא בגלותא.

מא. מפורסמים הדברים שהרה"ק המהר"י אסאד היה שומר את הדמעות שהזיל בעת עריכת תיקון חצות, והיה משתמש בהם לעת מצוא להצלת בחורי ישראל מגיוסם לצבא הנכרים (תולדות שמואל, קליין תרצ"ו פ"ט ט - שהיה נותן לטעם מאותן הדמעות. מעדות הרה"ק המהר"ץ דושינסקי זי"ע, ועוד), וכמו כן הציל בהם מי שכבה מאור עיניו רח"ל, ועוד אותות ומופתים רבים פעל על ידם.

מב. כי אף שיש לנהוג אבלות בימים אלו - אבל עצבות מאן דכר שמיה. וכבר אמרו דלכן קורין פרשת

באר הפרשה - דברים - תשעה באב

כה

לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם.²⁰

ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לכבות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה בימי קדם, ע"כ²¹:

משחרב הבית - כל הצרות מקורן מחורבן הבית לעורר אותנו להתקרב אל ה'

הנה, חורבן הבית היה בכדי לכפר עוונותיהם של ישראל, וכדאיתא בחז"ל (תנחומא פר' פקודי, והובא ברש"י שם) על הפסוק (שמות לח כא) 'אלה פקודי

עוד הביא ב'עבודת ישראל' (שם) את דברי הרה"ק ה'מגיד' ממעוריטש זי"ע לכאר בפסוק (איכה א ג) 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים', שמרמו לכל אדם מישראל הרודף קה - להמליך את הבורא יתב"ש על עצמו ועל העולם כולו, ויכל להשיג יותר בימים אלו ימי בין המצרים. והרי הדבר משול לשר ומלך גדול, אשר בעת שהוא יושב בביתו אזי אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבוא פנימה, ואין הפשוטים שבאנשים רשאים להיכנס לפני ולפנים. אך כשהמלך נודד במסעותיו ברחבי המדינה, בבחינת 'מלך בשדה', אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאזין שועת כל הקוראים בשמו וכל אחד יכול להרהיב עוז ולגשת אל הוד מעלת מלכותו, ולשאול ממנו כל, כאוות נפשו. וכן הנמשל, כי בזמן הזה שהשכינה כצפור נודדת מקינה... (משלי כו ח), לבן הרשות נתונה

פנחס בימי בין המצרים, כי שם נאמר ציווי הקרבנות, ובא לומר לנו שנלמד את ענין הקרבנות - כי בקרוב נשוב להקריבם בביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו.

כיוצא בזה איתא מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי תמוז ואב ב ב) שטעם קריאת המועדים באלו הימים, בכדי שנתנחם בזה שעתידים הימים הללו ליהפך לששון ולשמחה.

ומתאמרי משמיה דאחד מאדמור"י בית רוז'ין, שהנה מצינו בפרשת המועדים (בפרשת פנחס) שבין כל המועדים יש אות ס' המורה על פרשה סתומה, לבר מבין שבועות לראש השנה ששם יש פ' המורה על פתוחה, והיינו כי כל המועדים קבועים ועומדים, ולא יכנס ביניהם עוד יו"ט, לבר בין חג העצרת וראש השנה ששם נשאר מקום פתוח להכניס את המועדים - שייהפכו ימי בין המצרים לששון ולשמחה כימים טובים לישראל.

מג. ושמא יאמר אדם - היאך אתקרב אל הבורא ואין בידי עשות מאומה בעבודתו, ובפירוש אמרה תורה (שמות כג טו) ולא יראו פני ריקם, תשובתו בדברי ה'עבודת ישראל' עצמו בפירושו למסכת אבות (ב יד) ... לכך קל להתקרב עצמו אל הבורא יתברך בימים אלו משאר ימים, כדוגמא ומשל כשהשר יושב בפלטין שלו אז אינו בקל לבוא אצלו מחמת השומרים הסובבים אותו וגם צריך להביא לו תשורה גדולה לראות פניו, אבל כשהשר יוצא לדרך קל לבוא אצלו וגם תשורה מועטת נחשבה בעיניו... ומקבל אותו בסבר פנים יפות מחמת שהוא בדרך.

מד. וכן מתאמרא בשם הרה"ק מבערז'אן זי"ע שאין זמן המסוגל לקבלת התפילות כימים אלו אשר הם במצב של תפילה לעני כי יעטוף ומן המצר קראתי י-ה - ענני במרחב.

ומספרים שהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע היה מצווה לפעמים בעת שהגישו לפניו פיתקא דרחמי בבקשת ישועה גדולה, להביאם אליו בתשעת הימים, כי אלו הימים הינם ימים מסוגלים לפעול בהם כל מיני ישועות.

שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו
יצא מירושלים^{טו}.

אמנם עלינו לדעת כי לא הפין הקב"ה להכות
בנו, ותכלית כל הצרות – לעורר
אותנו להתקרב אליו יתב"ש^{טז}, ואם נשים על
לב לעבוד את ה' כפי כוחנו ומוחנו ננצל
מכל פגע^{טז}.

המשכן משכן העדות, ונאמר 'משכן' ב' פעמים רמו
למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עוונותיהם של
ישראל^{טז}, אך עתה שחרב הבית אין לנו במה
להתכפר באים עלינו ל"ע צרות וייסורים - נמצא
שחורבן הבית ב'תשעה באב' הוא מקור כל הצרות
המתרגשות לבוא לעולם, ועל כן יש לנו להתאוונן
על חורבן הבית, וכמו שכתב ה'חתם סופר' (דרוש
לו' אב תקנ"ט, ד"ה ירמיו, עמו שז) 'וכבר מילתנו אמורה

מה. וכמשל לאחד שהיו לו חובות לרוב ולא היה בידו לשלם לנושים המרובים, שכל זמן שיש לבעל חוב
'בית דירה' עדיין ניתן לגבות את החובות על ידי שיקחו ממנו את דירתו וימכרוה, ובממון שיקבלו בעדה
יפרעו את החובות, אכן אם כבר נמכר ביתו הרי שוב אין להם ממה לגבות את המגיע להם, ואזי מאיימים עליו
ומכים אותו עד שישלם חובותיו. ועל דרך זה כל זמן שהיה ביהמ"ק קיים היה הבית משכון עבור חובות
העוונות, אך בגלות המר והנמהר, הקב"ה משלח צרות רבות ורעות עד שישוב האדם בתשובה ויפרע חובותיו...
מו. על פי זה מבואר הא דאיתא במדרש (איכ"ר א כד) על הפסוק (איכה א ב) בכה תבכה בלילה, מעשה
באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל, והיה לה בן תשחורת ומת והיתה בוכה עליו בלילה,
והיה רבן גמליאל שומע את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו,
ולכאורה צריך ביאור, מה ענין הבכיה על בית המקדש תחת הבכיה בהשתתפות בצערה שמת בנה. אלא,
רבן גמליאל ידע והבין ששורש כל הצרות ומקורן הוא מחורבן בית המקדש, על כן כאשר שמע את קולה
בוכה על צערה הפרטי נזכר בחורבן הבית שהוא הוא הגורם למיתת הבן.

מז. ובשברון הלב יזכה להתעלות ולהתקרב אל ה', וכמשל הידוע במלך שאמר לבנו, הרוואה אתה 'אבן'
גדולה וכבידה זו, מצווה אני אותך שתעלה לי על גגו של ארמון המלוכה. והיה הנער נבוך ולא ידע
לשית עצות בנפשו – כי אף אחר שקרא לכמאה מחבריו שיעזרוהו לא עלתה בידם להזיז את האבן אפילו
בכהוא זה לרוב גודלה וכובדה, יעץ לו ידידו, לך נא אל אביך המלך הגדול בכבודו ובעצמו, והוא יורה
לך את אשר תעשה, אמר לו אביו המלך, וכי ציוויתך להעלות האבן בשלמותה, קח בידך פטיש החזק
ונתוץ את האבן לשברי שברים וכך יהא בידך להעלותה עד מקום גבוה ביותר, כך נמי לדידן, כשנבוא
לפניו ונאמר הרי לבנו 'לב אבן' הוא, והיאך נקיים 'נישא לבנו אל כפיים אל קל בשמים' (איכה ג מא) –
יענה לנו הבורא, אינני צריך אבן זה בשלמותה, אדרבה 'שבור נא את לבך' וכך יהא בידך להעלותו אלי...
מח. וכך נשא המגיד מדובנא את משלו, לאב שבנו היחיד חלה, פנה האב לדרוש ברופאים מומחים, וכולם
אמרו לו פה אחד – במצב כזה יש לשמור מאד את הבן שלא ישן אפילו רגע אחד, שכן סכנה גדולה
היא שמא תיפול עליו תרדימה עולמית רח"ל, כשמוע האב את דבריהם נטל את הכר אשר למראשותיו
של הבן בכדי שלא יוכל לישון, כעבור זמן מה הורגל הבן לשכב אף ללא כר, וכמעט שנרדם בשינה, מיד
נטל האב את המיטה בחשבו שכך וודאי לא יהא ביד הבן לישון, אך אף לזה הורגל הבן והחל לשכב על
הארץ, עד שלא היה ברירה ביד האב אלא להכותו בכדי שלא יוכל להירדם מחמת הכאב, אך גם לזה
הורגל הבן עד שהכהו האב מכות גדולות ונאמנות – כשכל מטרתו הוא לטובתו של בן, לבל ישקע בשינה
ויסתכן. כך הקב"ה מייסר את בניו בכדי שלא ישקעו בשינת העולם הזה לגמרי... אלא יתעוררו לשוב
אליו, ואם ח"ו אינם מבינים את מהות ותכלית הייסורים אזי מחויב כביכול להוסיף להביא מכות שונות
ומשונות עד שנתעורר אליו בלבב שלם, אמנם כאשר נתעורר מיד ייפסקו הייסורים, ונס יגון ואנחה.

כתב הרה"ק רבי מנחם מענדיל מפאטיליטש זי"ע (נכדו של הרה"ק מסטרעליסק זי"ע) (דרושי יום יום ד"ה ענין ד' צומות), כי ענין אלו הצומות הם עבור מקרים רעים וקשים שאירעו לנו באותם הימים – בגרם עוונותיהם של בני"י, ושורש כל העוונות הוא עוון העגל – היפוך האמונה בה'. וכל אלו הצומות עולים בגמטריא הוי"ה אחד, כי שבעה עשר בתמוז ותשעה באב (י"ז וט') עולים בגמטריא כ"ו כמספר

שם הוי"ה הק'. וג' תשרי יחד עם עשרה בטבת (ג') וי' עולים למספר שלשה עשר כמנין תיבת אחד. כי בזה יתקונו לגמרי – באמונתם בה' אחד.

ועדיין לא נושענו – לרוב הצרות נחשב כאילו נחרב מחדש בכל שנה

כתב החתם סופר (דרוש לז' אב תקפ"ז, עמ' שכו), הנה, בחורבן בית המקדש נתכפרו עוונותיהם של

הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע נשא משלו לאב שיצא עם בנו לדרך ארוכה בין ההרים, והנה מבחין האב שניתק סלע מראש ההר, ועוד כמעט רגע תפגע האבן בבנו ותמחצנו תחתיה רח"ל, על כן קפץ האב והעמיד עצמו באמצע – באמרו מוטב יכנס הסלע בי ולא בבני. כך הקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים מרוב אהבתו לבניו. ורמז לדבר מזל אב אריה, שהנה אריה רומז על 'מידת החסד' (כמבואר בספרים) וזהו 'מזל אב אריה' שהאב נוהג כארי – בחסד וברחמים, אלא שהחסד היה בהסתר, וכמו שכתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ד"ה דב) לפרש את הפסוק (איכה ג' י) 'דב אורב הוא לי ארי במסתרים' שכלפי חוץ היה נראה הקב"ה בעת החורבן כדב אורב, אך **במסתרים** – בפנימיות הנהגת הבורא הייתה הנהגתו מבחי' ארי, שהמטרה הייתה מקשה אחת של חסד ורחמים (עיי"ש).

וכבר אמרו להמשיל לאב שמחמת אהבתו את בנו היה מסתתר מעמו – בכדי שהבן יחפש אחריו וימצאנו, וכך תתגדל אהבתם זה לזה. וכאשר מצאו הבן – הטמין עצמו במקום אחר בבית, וכך נשנה הדבר בזה אחר זה עד שהיו גלויים לפני הבן כל המסתורים של האב, הוכרח האב לזרוק את הבן לרחובה של עיר, והנה רואה הבן אריה מהלך לקראתו, אזי, אם הבן כסיל, מיד יבכה ויזעק אבי אבי למה עזבתני והפקרתני בידי ארי דורס, אבל אם הבן חכם ונבון יבין שוודאי לא זרקו אביו לתוך גוב האריות בסכנת נפשות, אלא וודאי, שהאב עצמו לבש על עצמו עור ארי, מרוב תשוקתו שיחפש הבן אחריו.

מט. כתב הרה"ק ה'נועם מגדים' זי"ע (פר' בא) בזוה"ק הסמיכו את הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה' לפסוק 'בא אל פרעה', וביאר במשל למי שזכה להכנס לארמון המלך לדבר עמו, והנה בשעה שהמלך דיבר עמו היה הלה מביט על הציורים שעל כותלי הארמון ועל המנורות המפוארות דשם – תחת להביט בנועם זיו המלך ולשמוע את דברו. כראות המלך שאין הלה שומע את אשר הוא דובר אליו, החל מכה במקלו על ראשו, והנה, אם הלה שוטה יברח מיד מפחד מכות המלך, אך החכם יודע כי אדרבה – אין המלך מכהו אלא רק מאחר שעלה ברצונו לדבר עמו. וזהו 'אשרי העם יודעי תרועה' תרועה מלשון רעה – כשקורה אותם דבר רע יודעים הם את אשר לפניהם. (ועיי"ש מה שביאר את דברי זוה"ק).

והדבר דומה לאב שהגיע לביתו באישון ליל, וברצונו להיכנס אל ביתו ראה שבני הבית נעלו את הדלת, ואי אפשר לו להכנס כי כל בני הבית כבר עלו על יצועם, הקיש האב על הדלת פעמים רבות ובקול גדול, ו... לריק היו כל מאמציו – הם ממשיכים בשנתם העריבה, בלית ברירה הכניס האב לתוך הבית מוט ברזל ארוך והחל לדפוק בו על ראש בניו – לעוררם שיפתחו לו את שערי הבית ויוכל להכנס להיות עמם. נבהל הבן והחל לבכות עד שכולם התעוררו ובכו אף הם, ולא הבינו מדוע עומד מאן דהוא מחוץ לבית ומכה אותם במקל מברזל, אך לו חכמו יבינו וישכילו, כי אין המכה אדם רע אלא אביהם אוהבם, אשר כל רצונו שיפתחו לו השערים, ויוכל להכנס לבית להיות עמם בצוותא חדא... וזהו שנאמר (שה"ש ה' ד) 'דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו' שהקב"ה רוצה להתקרב אלינו, אך לפעמים אין בידו אלא להשליך ידו מן החור רח"ל עד שנתעורר אליו.

לִקְבֹּל שְׁבִים, וּבָאֵם יִצְעֲקוּ אֵלָיו מִיַּד יִשְׁמַע אֱלֹהִים וַיִּצִילֵם מִיַּד, עַל כֵּן שָׁמֹר עֲלֵיהֶם שְׂלֵא יַעֲמְדוּ מֵהִלְוֹכֶם אֲפִילוֹ רֹנֵעַ אֶחָד, כִּדִּי שְׂלֵא יוּכְלוּ לְהִשִּׁים עַל לֵב וּלְזַעֲוֹק אֶל ה'. וְאִכֵּן בַּעַת הַלִּיכְתֶּם לִבְבַל כָּל מִי שֶׁעֲצַר מֵהִלְיִכְתּוֹ לְרֹנֵעַ קָטָ חֲתֻכּוֹהוּ אִיכְרִים אִיכְרִים - וּמִכֵּאֵן נִלְמַד כּוּחַ הַתְּפִילָה וְהַתְּשׁוּבָה בְּכָל עֵת וּבְכָל מִצְב.

בְּעֵינֵי הַתְּפִילָה מִצִּינוּ ב'עֵרוֹת דְּבַשׁ' (דְּרוֹשׁ ד), שְׁעִיקָר בְּכִיִּיתֵנוּ כְּהַיּוֹם הוּא עַל חוֹרְבֵן בֵּית הָרֵאשׁוֹן, כִּי עוֹוֹנִים סָבְלָנוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְכָל בְּנֵי בֵּית שְׁנֵי לֹא הִיָּה כִּי אִם 'פְּקִידָה לִזְמַן'. מֵעַתָּה, עֲלִינוּ לִזְכוֹר - עַל מַה נִּחְרַב בֵּית הָרֵאשׁוֹן, מִכִּיוּוֹן שֶׁהִיָּה 'אוֹכְלֵי עֲמִי אֲכָלוּ לֶחֶם ה' לֹא קִרְאוּ' (תְּהִלִּים ד ד). וְהִיָּינוּ, שְׂכָל חוֹרְבֵן בֵּית רֵאשׁוֹן הִיָּה עֲבוּר שְׂזָלוּ בַתְּפִילָה. וְזֶה הַפִּי 'וְדַמְעָתָה עַל לַחִיָּה' (אִיכָה א ב), כִּי לַחִיָּה הוּא שֵׁם שְׁמוֹשָׂאֵל עַל תְּפִילָה, כְּרֵאִיתָא בְּנַמ' (חֻלִּין קִלְד:) לְגַבֵּי מִתְנַוֹת כְּהוֹנָה שֶׁה'לְחִיִּים' נִיתֵן לְכַתְּנִים בְּזֻכּוֹת 'וְיַעֲמֹד פְּנַחֵם וַיִּפְלַל, נִמְצִינוּ לְמַדִּים ש'לַחִי' הוּא הַמוֹכֵן לַתְּפִילָה וְזַעֲקָה, וְזֶה הַפִּי 'וְדַמְעָתָה עַל לַחִיָּה' - שְׂלֵא תִפְלְלוּ וְלֹא קִרְאוּ אֶל ה'.

וּמוֹסִיף ה'עֵרוֹת דְּבַשׁ', רֵאוּ נָא עַד הִיכֵן מִגִּיעַ כַּח הַתְּפִילָה אֲשֶׁר רַק מַחֲמַת שְׂלֵא קִרְאוּ אֶל ה' נַחֲתֵם גּוֹר דִּינִים וְצִרִיךְ הָאָדָם לְהִיוֹת חֲרָד בַּתְּפִילָה, כִּי זֶה אֲשֶׁר נִשְׂאָר לָנוּ בְּגִלּוֹת וְאִין לָנוּ עֲבוּדָה בְּבֵיהִמ"ק, רַק נִשְׂאָר לָנוּ כַּח הַתְּפִילָה

יִשְׂרָאֵל וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רִש"י (יְחֻזְקָאֵל כ ה), הוּא מוֹיִק"ר ז (א) 'הִרִי שֶׁהִיָּתָה שְׁנָאָה זֹו כְּבוֹשָׁה לְפָנֵי הַמָּקוֹם קְרוֹב לְתַשַׁע מֵאוֹת שְׁנָה מִשְׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם', עוֹד אִיתָא בְּמִדְרַשׁ (אֶסְת"ר, פְּתִיחוֹת יא). 'וְהִיָּה כְּאֲשֶׁר נִלְכַּדְהָ יְרוּשָׁלַיִם... אָף הִיָּה אֵינָה צְרָה אֶלֶּא שְׂמַחָה שְׂבוּ בְּיוֹם נִוֹלַד מְנַחֵם (מִשִּׁיחַ) וְנִמְלְוּ יִשְׂרָאֵל אֲפוּכֵי (פְּרַעוֹן שָׂר חֹב עוֹנוֹתֵיהֶם) עַל עוֹנוֹתֵיהֶן, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל אֲפוּכֵי גְדוּלָה נִמְלְוּ יִשְׂרָאֵל עַל עוֹנוֹתֵיהֶן בְּשַׁעָה שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (אִיכָה ד כב) תָּם עוֹוֹנְךָ בַּת צִיּוֹן.

וְעַל כֵּן אָמַר ה'חֲתָם סוֹפֵר' וְלוּלֵי דְמַסְתַּפְּינָא הוּוּהָ אֲמִינָא דְיוֹם מ' בְּאֵב גּוֹפִיָּה יוֹם שְׁשׁוֹן וְשְׂמַחָה הוּא, שֶׁהִרִי נִאֲמַר 'תָּם עוֹוֹנְךָ בַּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתְךָ' אֶךְ הַאֲבִילוֹת וְהַבְּכִי בְּכָל שְׁנָה עַל חוֹרְבֵן חֲדָשׁ בְּעו"ה כִּי אִין לָךְ יוֹם שְׁאִין קָלְלָתוֹ מְרֻבָּה מִחֲבִירוֹ, וְנַחֲשָׁב כְּמוֹ שְׂבַבֵּל שְׁנָה נִחְרַב בֵּיהִמ"ק מִחֲדָשׁ, נִמְצָא שְׁמֵן הָרֵאוּי הִיָּה לְשִׁמוּחַ וְלַהוֹדוֹת לַה' בְּיוֹם הַהוּא עַל הַחוֹרְבֵן הָעֶבֶר... אֶלֶּא מִכִּיוּוֹן שְׁעוֹנוֹתֵינוּ הָאֲרִיכּוּ קִצְנוּ וּמוֹסִיפִין יְגוֹן עַל אוֹן, הַהַסְפַּד הַחֲדָשׁ דּוּחָה הַשְּׂמַחָה הַיִּשְׁנָה.

אֶלֶּא בְּזֻכּוֹת הַתְּפִילָה - הַהַתְּחַזְקוֹת בַּתְּפִילָה תְּהִיָּה לָנוּ בְּמָקוֹם קְרַבְנוֹת

אִיתָא בְּמִדְרַשׁ (אִיכ"ר ה ה) עַה"פ 'יִגְעֵנוּ וְלֹא הוֹנַח לָנוּ' (שם), שְׁנַבְּוֹכְדַנְאֶצַּר הִרְשַׁע צִיּוּוֹה לְנַבְּוֹרָאדֵן כְּשֶׁהִגְלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל נַהֲרוֹת בְּבַל, אֶלּוֹקֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ מִקְבֵּל בְּעֵלֵי תְשׁוּבָה וַיְדוּ פְּשׁוּטָה

מִשָּׁל לְמִי שֶׁהִיָּה בְּרִשׁוֹתוֹ 'רַכְב' (קָאָר), מִדְּרַכּוֹ שֶׁל הָרַכָּב, שִׁישׁ לְמוֹל עֵינֵי בַעֲלִיו מְנוּרָה הַנְּדַלְקָת בְּכָל עֵת שִׁישׁ אִיזָה קִלְקוֹל בְּרַכְב, וְע"י אוֹתָהּ הַמְנוּרָה יוֹדְעִים הַבַּעֲלִים שְׁעֲלֵיהֶם לְמַהַר לְפָנוֹת אֶל הַמוֹמַחָה לְעֵינֵי רַכְבִּים, וְהוּא יִפְשַׁפֵּשׁ וַיִּמְצָא וַיִּתְקַן בְּעִזָּה שִׁי"ת אֶת כָּל הַטְּעוֹן תִּיקוֹן... וְהִנֵּה, מִיּוֹדְעֵנוּ זֶה 'חֲכָם' קִטָּן הִיָּה וְלַעוֹמָתוֹ 'טִיפֵשׁ' גְדוֹל הִיָּה, מִכִּיוּוֹן שֶׁכֵּן כְּאֲשֶׁר מְנוּרָתוֹ הַחֲלָה לְהַזְהִירוֹ כִּי מִסוּכָן הָרַכָּב, הַמְשִׁיךְ וְנִסְעָ בּוּ בְּשִׂאט נִפְשׁ כְּאִילוֹ לֹא אִירַע דְּבַר, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם הַדְּלָקָת אוֹר הַמְנוּרָה וְכִיבּוּיָהּ הַפְּרִיעוֹ וְטִרְדוֹ אֶת שְׁלוֹת נִפְשׁוֹ, ע"כ מִיָּהָר לְקִרְוֵא לִידִידוֹ הַמְכִיר בַּתְּכוּנוֹת הָרַכָּב - הוֹצִיא אֶת זֹו הַמְנוּרָה אֲשֶׁר טִרְדָה אֶת שְׁלוֹת נִפְשׁוֹ, וְתַגֵּל נִפְשׁוֹ בִּישׁוּעָתוֹ אִמַּת בְּשׁוֹב הַשְּׁקֵט וְהַשְּׁלוּוָה לְשִׁרּוֹר בְּרַכְבּוֹ. לֹא עֲבָרוּ יָמִים מֵעַתָּה וְהִנֵּה שְׂבַק הָרַכָּב חַיִּים לְכָל חֵי בְּאִמְצַע יַעַר מִסוּכָן... אוֹ אִזְ חָל מִיּוֹדְעֵנוּ לְהַבִּין כִּי לֹא הַמְנוּרָה טִרְדָה אֶת שְׁלוֹתוֹ, אֶלֶּא הִיָּה עֲלֵיו לְהִשִּׁים לֵב לְמַה תְּרַמּוֹז הַמְנוּרָה... כִּי"ב לְדִידוֹ, עֲלִינוּ לְהַבִּין אֶת הַרְמּוֹזִים מִבְּעוֹד מוֹעֵד... וְלֹא לְהַמְשִׁיךְ בְּדִרְכּוֹנוֹ וְלִנְסוֹת 'לְתַקֵּן' אֶת הַמְרַמּוֹז בְּמָקוֹם לְהַבִּין וְלְתַקֵּן אֶת (הַנְּרַמּוֹז) הַטְּעוֹן תִּיקוֹן בְּאִמַּת.

שנקראת ג"כ 'עבודה', וכמה יש לאדם להתכונן בו ולעמוד בתפילה בהכנעה יתירה ובכפיפת קומה, ויתפלל בנחת ובכוונה, ואשרי מי שמתפלל בדמע ובלב נשבר ונדכה, כי לא ישוב ריקם, 'זעל מה נבטח בגולה ומה יגן בעדינו, אם לא בתפילה ובקשה מקירות לב' או לנו ממה שכתוב (איוב ג

מד) 'סכותה בענן לך מעבור תפילה', וענן זה נעשה מההבל היוצא מדיבורים אסורים, וביחוד מתוך שיחה בטלה בבית הכנסת ומכל שכן בשעת התפילה, אך אם האדם מתפלל אחר כך בכוונה ובכבי ודמעה מעלה כל התפילות מכמה שנים אשר נקבצו לו, שנשארו עומדים ברפיון מכלי

נ. והנה איתא בגמרא (יומא נד:) בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו את הכרובים והם עומדים כבשעה ש'עושין רצונו של מקום' - פניהם איש אל אחיו (עיי' ב"ב צט.), וכתב הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין ז"ע (עיי' נפש החיים שער א פ"ח) שכרוב אחד מורה על הקב"ה והכרוב השני מורה על ישראל, וכאשר ישראל עושין רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית'. ולדמיון זאת היו הכרובים קרובים זה לזה. ויש לרמז בזה שבאו ללמד בזה לבני ישראל על סדר העבודה, שמכאן ולהלאה לאחר החורבן - יהיה הקשר והדבקות בין ישראל לאביהם שבשמים על ידי תפילה כראוי ממעמקי הלב, והוא כדוגמת הקירבה שנראה אז בכרובים. והנה נאמר בהפטרה לתשעה באב 'אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה נבל' (ירמיה ח יג), ולכאורה צריך ביאור, מה מקום להתאונן על חסרון הענבים והתאנה בשעה שצרות קשות ונוראות פקדו את ישראל - בזמן החורבן, אלא, שבא ללמדנו כי מהיום והלאה עלינו להתחנן והתפלל על כל פרט ופרט קטון כגדול, ואין ביכולתנו להשיג דבר וחצי דבר ללא כוח התפילה. והנה בזמן שלמה המלך היו איש תחת גפנו ותחת תאנתו (מלכים א ה ה), ובא לומר שמעתה אפילו ענבים ותאנים לא יהיו לנו לולי התפילה על כך.

נא. כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' ז"ע (ליקוטים, על תהלים) על הפסוק (תהלים קו ל-לא) 'ויעמוד פנחס ויפלל ותיעצר המגפה ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם', ולכאורה צריך ביאור, במה נשתבח פינחס שתחשב לו הצלת בני ישראל לצדקה לדור ודור, ואילו הצלתו של אהרן עם הקרבת הקטורת לא נאמר כן. ומבאר הרה"ק, שאהרן הכהן עצר את המגיפה ב'קטורת' הקיימת רק בזמן שביהמ"ק קיים, מה נעשה עתה כשחרב הבית... לזה בא פנחס והעמיד את המגפה ב'תפילה' אשר עד עצם היום הזה יש בכוחנו להתפלל בכל לב כדוגמת פינחס באותם הימים ללא כל שינוי - להציל רבבות אלפי בני ישראל מכל גזירה קשה ורעה, ובעבור העמדת כח זה תחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם.

נוראות אמר הגה"ק מהר"י אסאד ז"ע (דברי מהרי"א תהלים ה) על הפסוק למה ה' תעמוד ברחוק תעלים לעתות בצרה, הנה הכתוב אומר (שמות כג ד) 'כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה, השב תשיבנו לו. כי תראה חמור שונאך... עזוב תעזוב עמו', ובגמרא (פסחים קיג:) שאלו איך שייך 'אויבך' ו'שונאך', והרי נצטוונו 'לא תשנא את אחיך בלבבך'. ותירצו בגמרא, שמדובר שראה בחברו דבר עבירה באופן שמותר לשנאותו ומצוה לשנאותו (עיי"ש). ואמר המהרי"א, הרי הקב"ה מקיים את כל התורה כולה (שמור"ר ל ט), ואם כן כביכול יש לו לקיים בנו בני ישראל מצוות 'פריקה' לסייענו ולהקל מעלינו עול משא הגלות. וא"ת שכך עלתה בידינו כי חטאנו, ומצווה לשנוא את החוטא, הרי אף על 'חמור שונאך' נצטוונו בפריקה. אלא ביאורו, כי דין נוסף נאמר ב'פריקה' והוא מה שאמרו בגמרא 'כי תראה - יכול מרחוק, תלמוד לומר כי תפגע' (והיינו מקרוב), אמור מעתה, מתי יקיים הקב"ה פריקה בבני ישראל, כשיפסיקו 'לעמוד מרחוק' שהרי מיום שחרב ביהמ"ק הפריש הקב"ה שכינה מן הארץ (ר"ה לא.), מה יעשו בני ישראל - יתקרבו אליו ע"י התפילה, כמו"ש (תהלים קמה יח) 'קרוב ה' לכל קוראיו' כי ע"י הקריאה זו התפילה יהיה קרוב אלינו אז יקיים בנו הקב"ה 'עזוב תעזוב' ויפרוק מעלינו כל עול קשה (עוד אמרו לבאר שהקב"ה יפרוק מעלינו את העול כשנקיים 'כי תפגע' מקרוב ומהי ה'פגיעה' זו התפילה כמו שאמרו אין פגיעה אלא תפילה, ברכות כו:).

כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ליקוטי אמרים פרק י'), שכל הצרות הרבות, הבאות עלינו בגלותנו, הכל הוא רק מפני שאין אנו צועקים ומרבים בתפילה, כי לו התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה – בוודאי לא ישובו תפילתנו ובקשתינו ריקים.

ומביא ה'חפץ חיים' (שם) דברי המדרש (שמו"ר תצוה לה ד), לפי שישראל אומרים רבון העולם... אמרו לו אין אנו יודעים, אמר להם בכו והתפללו לפני ואני מקבל, אבותיכם כשנשתעבדו במצרים, וכי לא בתפלה פדיתי אותם שנאמר (שמות ב) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ומאריך שם המדרש להביא כמה וכמה פסוקים שבכל שנות קיומם של בני ישראל לא נושעו אלא בזכות התפילה. עוד מביא את דברי מדרש תנחומא (ורא א) אמר להן הקב"ה לישראל הווי זהירין בתפלה שאין מדה אחרת יפה הימנה והיא גדולה מכל הקרבנות שנאמר למה לי רוב זבחיכם... (ישעיה א), מכלל שהיא גדולה מן הקרבנות (כך גם איתא בווה"ק ויקהל רא:), ואפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו.

עליה, ובעת ע"י תפילה זו בכוונה בבכי ובדמעה הם עולים למעלה לפעול פעולתם לטובה ולברכה.

איתא במדרש תנחומא (כי תבוא א), כשצפה משה שעתיד בית המקדש ליחרב, והביכורים עתידים ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום. כי הבאת הביכורים באה להזכיר למביאם כי כל טובתו ושפע הפרנסה באה לו בברכת שמים, ומשראה משה שיתבטלו הביכורים וח"ו לא תהא להם לישראל דרך לזכור שכל אשר להם מאת ה' הוא, ע"כ עמד ותיקן להם ג' תפילות בכל יום, ובעמידתם בתפילה זכור יזכרו כי הכל מה' האלוקים.

וכבר הבאנו את דברי הרוקח (בסידורו, אנא מלך חנון ורחום שב'הוא רחום' שבשני והמישי) מיום שחרב בית המקדש אין הקב"ה משפיע טוב לישראל אלא בזכות התפילה.

בעי"ז כתב ה'הפלאה' (כתובות סז: ד"ה ויש לפרש עוד) 'ידוע לכל המאמין בהשגחת הבורא יתברך כי הפרנסה והמחיה בגלותינו היא בשכר התפילה שהיא במקום העבודה של מובח.

נב. מעשה באחד שנכנס אל הרה"ק רבי יחיאל מגוסטנין זי"ע והזכיר לפניו על איזה צרה ששיחרה לפתחו, שאלו הרה"ק האם הוא מתפלל לישועתו, השיב לו הלה שהרי לצורך כך בא אל הרבי - שיתפלל בעדו, וכדאיתא בגמ' (ב"ב קטז). כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, נענה הרה"ק ואמר, כך יש לפרש את דברי הגמ', א. מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם, ב. הוא עצמו יבקש עליו רחמים.

עוד מצינו בפירוש דברי הגמ' ב'מאירי' (בית הבחירה, שם ד"ה לעולם) 'לעולם יהא לבו של אדם בטוח, שהתפילה כשהיא נעשית כתיקנה מבטלת את הגזירה, ומי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו או אחד ממניי הצרות ילך אצל חכם וילמוד הימנו דרכי התפילות ויבקש רחמים. עכ"ל. והיינו שאין לך חביב אצל הקב"ה יותר מתפילת האדם על עצמו הבוקעת מקירות לבו בביטחון לתשועת הבורא, אלא שיש לו לילך לצדיק ללמוד הימנו 'דרכי התפילה'.

עוד היה מעשה באחד שתינה צערו בפני הרה"ק מקאצק זי"ע באמרו – רבי, באו מים עד נפש ויותר אין בי כח לסבול הצרות, שאלו הרה"ק ומדוע אינך מתפלל, השיב הלה, לרוב צער אינני מסוגל להתפלל, אמר לו הרה"ק מקאצק, תדע שגדולה צרתך זו - שאינך יכול לעמוד בתפילה, וחמורה היא מכל הצרות העוברות עליך, ומדוע הזכרת צרה זו רק לבסוף ולא פתחת בעיקר הצרה שאין בכוחך להתפלל.

שהוא בקושי ודוחק גדול ועול פרנסה המטרידים את האדם. (שש"ק ח"ב קעו). והיינו שבימות המשיח תהיה הרחבה גדולה לישראל, כמאמרם (עירובין מג:): 'כיון דאתי משיחא הכל עבדים הן לישראל', ושוב לא יוכלו ללמוד תורה מתוך הדחקי. והדברים נפלאים, שהרי הקב"ה מצטער בצרתן של ישראל, ככתוב (תהלים צא, טו) 'עמו אנכי בצרה', ואמרו (חגיגה טו:): 'בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי', ואעפ"כ מעדיף השי"ת יותר להצטער בצרתן של ישראל כביכול, כדי שיוכל להשתעשע בתורה שבני ישראל עוסקים מתוך הדחק

הנה כתיב (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן, ובכפל התיבות 'המשכן - משכן העדות' מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ בדיבור השלישי) על פי מה דאיתא במדרש שבכסף התרומה שלא הוצרכו למלאכת המשכן בנו 'בית מדרש' בסמוך ל'משכן', ואף הוא נקרא 'משכן', ולזה אמר הכתוב ב' פעמים, א. 'משכן

על כן שומה עלינו להתחזק ביתר שאת בענין התפילה לזעוק אל ה' וכמו שנאמר (איכה ב יח) 'צעק לכם אל ה'', ולא להסתפק בתפילה שבפה" אלא בזעקה הבאה מתוך קירות הלב שבכוחה לשבר כל המחיצות והגזירות.

הבט נא וראה הא דאיתא שבעת חורבן הבית (תענית כט). אמרו הכהנים שירה - וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם (תהלים צד כג), ולא הספיקו לומר 'יצמיתם ה' אלוקינו' עד שבאו נכרים וכבשום. יש אומרים ללמוד מכאן - שאם היו מספיקים לומר 'יצמיתם ה' אלוקינו היו מונעים את החורבן בכוח תפילתם אף שכבר נגזרה הגזירה, ראה נא כמה גדול כוחה של תפילה לכבול כל הגזירות.

ארבע אמות של הלכה בלבד - חשיבות עסק התורה בפרט בעת הגלות

מה יקר בעיני ה' לימוד התורה מתוך הדחק ויסורים, וכה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, וז"ל. ענין אריכות הגלות כל כך, אולי משום שחשוב מאד בשמים לימוד התורה בזמן הזה,

נג. משלו המושלים לשני אנשים, האחד היה עוסק במסחר אבנים טובות ומרגליות, והשני עבד בבורסקי - עיבוד עורות. ביום מן הימים נמנו ביניהם להחליף עבודתם, הראשון החל לעבוד בעורות, והשני החל לסחור באבנים טובות, והנה פשיטא ואין צריך לומר שהלה קלקל את היהלומים, והלה לא הצליח לעבד את העורות כלל והיה ריחם נודף למרחוק, כיו"ב לענין עבודתו של אדם - הקב"ה ברא באדם גוף ונשמה, יאכל וישתה בגופו, ויעסוק בתורה בנשמתו... והמחליף את ה'יוצרות' ואוכל עם כל ה'נשמה'... ואילו תורתו ותפילתו רק בגופו... אוי לאותה נושה אוי לאותה כלימה...

נד. בסוף ימיו נסע הרה"ק מהרי"י מבעלזא זי"ע לעיר וויען כדי לדרוש שם ברופאים, והתלווה אליו בנו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, ושהו שם במשך כמה שבועות, ביום השב"ק הבחין מהרי"ד בבחור מבוגר שעוסק בתורה במשך כל יום השבת בהתמדה גדולה ובחשק עצום, ומאד התפעל מעבודתו ומלימודו, ניגש אליו ושאלו מאין הוא ומה מעשיו, נענה הבחור ואמר, שאנשי הצבא הנכריים גייסו אותו לשרת בצבאם, והיה מוכרח לחלל את השב"ק, לכן פנה אל מפקדיו שיתנו לו יום מנוחה בשבת, ותמורת כן יעבוד שעות ארוכות יותר בששת ימי המעשה, וזכה לשאת חן בעיניהם והרשעים הללו יצאו מגדרם והסכימו להצעתו, מאז קיבל על עצמו לעשות את יום מנוחתו - יום השבת, כולו תורה, כשמוע מהרי"ד את תשובתו נענה ואמר 'מי יודע אם בחור זה אינו מעכב את הגאולה...' שהרי בבוא גואל יוסר עול הגלויות ועול הגויים מעל צווארינו, ואז לא יוכל עוד כביכול להשתעשע עם לימוד התורה במסירות נפש כשל בחור זה.

ועדות' אשר פוקד על פי משה - שבו ישבו תלמידיו של משה ועסקו בתורה. ב. משכן אוהל מועד - שבו הייתה עבודת הלויים. והקדים הכתוב 'משכן העדות' ללמוד בו תורה, ללמדך כי ה'תורה' חשובה יותר מהעבודה.

בדרך אחרת מהלך הרה"ק הדברי ישראל ממאדו"ץ זי"ע, וז"ל. או יאמר, כפל המשכן משכן העדות, ופירש רש"י רמו למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל, ולכאורה הוא תמוה - עדין לא הוקם המשכן, כבר רמו להם להעריך תיקון חצות על החורבן, ולאיוה צורך רמו להם זאת עכשיו החורבן שיהיה לעתיד... והרי, בשעת חדוה חדוה.

כוחה של בושא - חומר ענין המבזה את חבירו וגודל שכון של הנעלבין ואינן עולבין

איתא בגמרא (גיטין נו.), תניא, אמר רבי אלעזר, בא וראה כמה גדולה כחה של בושא, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו. ולדין ייאמר - אם כך גדול כח הבושא להחריב את הבית, וודאי שיש בכוחה להעלות את האדם לשמי רום, לראש הפסגה, כשיעצור בעצמו מלהשיב על עלבונו, ויהיה

אלא יש לומר, דידוע אמרם ז"ל (ברכות ח.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, ובזהר הק' (ויקהל ר א) היכלא דקודשא בריך הוא אורייתא איה, וכד בר נש עסוק באורייתא, קודשא בריך הוא קאים תמן ואצית לקליה (היכלו של הקב"ה היא התורה, ובשעה שהיהודי יושב ועוסק בתורה עומד שם הקב"ה ומקשיב לקולו).

נה. סיפר יהודי חשוב מתושבי בארא פארק שבארה"ב, הלה בר אוריין המתייגע על תלמודו במסירות נפש, ואף משמש כרב גדול בבית המדרש הסמוך לביתו. לאחרונה החל מצב פרנסתו לרדת ובא עד כדי פת לחם ממש, כמו כן בת בוגרת יושבת בביתו אשר כבר זמן רב היא בפירקה ואינו מוצא עבורה זיווג הגון, ועל הכל נתדרדר אחד מבניו מדרך הישר, ובקושי הצילוהו אנשי חסד להעמידו על דרך טוב כדרך בני ישראל הכשרים. ביום מן הימים התיישב הרב הנ"ל, והחל מתבונן בנפשו על מה עשה לו ה' ככה. בתוך הדברים נזכר ממעשה שאירע לפני כעשרים שנה - שלמד אברך פלוני עמו בכולל, ופעם אחת בעת שהלה אמר את סברתו מפרי חידושיו זלזל בדבריו ולגלג עליהם, וחישוב לעצמו - אולי קשר יש בין מצבי למעשה זה. וקיבל ע"ע לפייסו.

באותו היום יצא הרב לתפילת מנחה, והנה לנגד עיניו עומד 'ידיד' נעורים הלז, וישאלו איש לרעהו לשלום, אח"כ שאלו הרב, האם זוכר מע"כ את דבר המעשה מאז, ענה לו הידיד, אכן, אינני שוכח את ה'פגיעה' הנוראה מאז, ולא עוד, אלא שאז החלטתי שאם כן - שסברותי אינם ראויות, אף כל מהותי איננה שווה ללימוד התורה, ומני אז עזבתי את הכולל, ועד היום הזה אין לי מנוח... (איתו רב ביקש שנפרסם מעשה זה ברבים, אולי יחוס הבורא ותהיה לו כפרה פורתא, ופתחון לישועה).

נו. אמנם זה אשר נתבייש כבר, ידע שמשמיא קזכו ליה בכפרת עוונות וישועות גדולות, וכפי שפירש השפ"א בדברי הגמרא (תענית כה.) שבבית רבי חנינא בן דוסא שררה עניות גדולה, עד כדי לחם צר ומים לחץ, וזוגתו שנתביישה במצבה - שמכל בתי ישראל עולה העשן בארובה בערש"ק, ומביתה אין

עשן ואין אש', לכן הייתה מסיקה את התנור בכל ערב שבת בלא חלות בכדי שיראו ויריחו את העשן המיתמר ועולה מן הבית, שכינה רעה הייתה להם, שהכירה היטב את מצבם הדחוק, ואף גם זאת שהתנור ריק מכל, וסתם בוערת בו האש, לכך נכנסה באחת מערבי השבתות אל ביתם, כאשר ראתה אותה הרבנית ברחא מהר אל החדר הפנימי מרוב בושה וכלימה, באותו רגע אירע נס מן השמים וכל התנור התמלא בחלות, עד שהשכנה צעקה לה, הביאי מהר את המרדה לרדות את הפת, ענתה לה הרבנית, אכן, לכך נכנסתי אל החדר - להביא את המרדה, ואמרו ע"ז בגמרא תנא, אף היא להביא מרדה נכנסה מפני שמלומדת בניסים.

ומקשה ה'שפת אמת' (על הש"ס, שם), וכי דיברה אותה צדקנית דברי שקר, והאיך אמרה לשכנתה שנכנסה לחדר להביא את המרדה, בזמן שבאמת נכנסה בכדי לברוח מהבושה, ומתרץ ה'שפת אמת' לא שיקרה אותה צדקת, אלא מכיוון שנתביישה כל כך ידעה שבוודאי יעשה לה נס, ונכנסה להביא מרדה ואמרה האמת.

כיוצא בזה מצאנו בדברי הגמרא (תענית כד): שרב פפא גזר תענית על עצירת גשמים אך עדיין בוששו הגשמים מלהגיע, הלך רב פפא לסעוד מעט את לבו בדייסא, אמר לו רב נחמן בר אושפזתי, אולי יאכל מר עוד מעט דייסא, ועל ידי זה יבא המטר, חלשה דעתו ומיד החלו הגשמים לירד. כותב הגה"ק היעב"ץ ז"ע (שם) **לקנטרו נתכוון כדי שיתבייש ויסבול בזיונו, בשכר זה תקובל תפילתו, יראה ה' בעניו וישיב לו טובה תחת בושתו, כי זהו כוחה של בושה, שהיא ממתקת את הדינים, ואף מביאה ניסים למעלה למעלה מדרך הטבע.**

מעשה בבחור חשוב ממשפחה מיוחסת בישראל, אשר משום איזה סיבה יצאה שם רע ואות קלון על כל בני המשפחה, ושלא בצדק, מטבע הדברים פגעו הדברים ב'שידוכים' של בני המשפחה, בחור זה כבר התקרב ל'בן שמונה עשרה לחופה', ועוד אחות הייתה לו שזה עידן ועדנים באה לפרק 'האשה נקנית' והיה נראה כי ישועתם רחוקה עד מאד.

ביום מן הימים ערך הבחור וויכוח קשה עם אחד מבני ישיבתו, תוך כדי וויכוח לא נזהר הבחור השני בלשונו, והטיח בו דברים קשים כגידים כשאת דבריו הינו 'מתבל' בכמה 'פנינים' אודות אותו הפגם אשר דבק במשפחה... והיו הדיבורים דוקרים כמחט בבשר החי בלבו של אותו בחור. הבחור שנפגע עד עמקי נשמתו החלו עיניו זולגות דמעות, וכבר רצה להשיבו דבר, אך תיכף נזכר במה ששמע ולמד על גודל העת רצון שיש בשעה מעין זו, ושערי שמים פתוחים לפניו בעת הזאת, על כן החליט להתעצם בעוז ותעצומות, ובכל כוחותיו למעלה מדרך הטבע. זעק מבעד לדמעותיו מחול לך... מחול לך... משם מיהר במרוצה לישיבה הסמוכה לישיבתו, שם קיוותה נפשו למצוא כמה מקרוביו - בחורים מבוגרים ל"ע, כי עלה ברצונו להעניק להם כוח ברכותיו ב'עת רצון' הגדול ולברכם בכל לבו, אך הבחורים לא היו באותו זמן בישיבה.

אשר על כן, רץ במהרה לביתו, שם פגש באחותו המבוגרת, משראה אותה, החל צועק מתוך רגשי לבו, 'תוך חודש מהיום ימצאו את ה'שידוך' המיוחל בעז"ה... אני מבטיח, עד חודש ימים...' סתם ולא פירש... למעשה, לא עברו 'שבעת ימים' וכבר באה האחות בברית האירוסין עם בחור ממשפחה חשובה... ראה נא, כוחו של השותק בעת 'שפיכת דמו' בבושה וביזיון.

אגב אורחא, אחר הדברים האלה נענתה האחות ואמרה, אכן ב"ה זכיתי על ידי הביזיון לברכה מרובה, לחתן כליל המעלות. אך מכל מקום, ה'מחיר' היה יקר מידי, כי דברי הביזיון דקרו כחרב שנונה בלב האח, וימים ארוכים האריכו עד שנרפא לבו השותת והפצוע... על כן, ילמד כל איש לקח, כי הרבה הרבה יש לו לאדם להיזהר ולהישמר מדיבוריו... כי התוצאות הנוראות סופן מי ישורם...

וכבר כתב הרמב"ן ב'אגרתו', וחשוב הדיבור קודם שתוציאנו מפ"ך. וידוע המאמר, בטרם תוציא הדיבור מפ"ך הרי הינך ה'בעלים' על הדיבור... ויהי, אך הוצאת את הדיבור מפ"ך, נעשה הדיבור 'בעל הבית' עליך...

לכבול כל גזירות רעות, ואילו היה צדקיהו מכניע את עצמו היה מציל בזה את חיי עצמו וחיי משפחתו, ולא עוד אלא מכיוון שהמלך הוא 'לב העם', היה פועל בכך לכבול את הגזירות מעל כל עם בני ישראל, והיה נמנע מאתנו החורבן הנורא וכל הגלות והצרות שיצאו מהחורבן עד עצם היום הזה, ומוסיף הרה"ק ובוה תבין ענין ההכנעה כמה הוא מפליא פלאות.

וזוהי עבודת האדם בכל עת שיבוא לידי נסיון בעניני מצה ומריבה כשחבירו יאמר לו או יעשה דבר כנגדו, יכניע את עצמו אליו, וכל זאת כדי שלא תתלקח המחלוקת, כי לאחר שתבער האש כבר יצטרך עמל רב להשקיטו, וכל מה שמתבקש הימנו הוא 'איין קליין בייגעלע', כפיפה אחת השווה זהב (כפי פירושו של הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זי"ע, בסוף ספר דברי מאיר)²⁵.

מהשומעים חרפתם ואינם משיכים ועונים" – שאמרו בגמ' (שבת פח:) עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה לא)²⁶.

ונפשי כעפר - מעלת המכניעים עצמם

מעלת כוח ההכנעה נראה מדברי ירמיהו הנביא שאמר לצדקיהו המלך (ירמי' לח ז), כה אמר ה' אם יצוא תצא אל שרי מלך בבל וחיתה נפשך, והעיר הזאת לא תשרף באש, וחיתה אתה וביתך, אך אם לא יצא, יהרג בחרב הוא וכל אנשי ביתו, וכל עם בני ישראל יצאו לגלות ובית המקדש יהפך למאכולת אש. ותמה הרה"ק מקאמרנא זי"ע, (נתיב מצוותך שביל התורה א, אות ג) אם כבר נחתמה הגזירה על עיר הקודש שתיחרב ועל בית המקדש שישרף, על אנשי ביתו שיהרגו ועל כל העם שיצאו לגלות המרה, היאך תתבטל על ידי שימסור עצמו אל הרשעים. ומבאר הרה"ק מקאמרנא שבכוח הכנעה

נז. כלל ראשון בבין אדם לחבירו, לשתוק ולא להשיב למחרפיו דבר, וכמאמרו של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, שיש לנו ללמוד מהרכבת (באן), שכל כוח המניע אותה למרחק מרחקים בא ממה שהקטר אוגר בתוכו את החום הנוצר מן האש (מהפחם), ובוה גדול כוחו להניע את כל הרכבת הכבידה ונוסעיה. כיו"ב כשנצור פינו מלדבר בעת שבווער האש בקרבנו – נזכה להמשיך בדרכנו ביתר שאת ויתר עוז, לבוא לתכליתנו הטוב הן ברוחניות הן בגשמיות.

מעשה שאירע בעי"ת בני ברק לפני כשנה, שנולד בן זכר למז"ט לאביו ואמו שהמתינו שנים רבות לזש"ק, וזה דבר ישועתם, מחלוקת גדולה פרצה בין השכנים באותו בניין שדרים ההורים, בתוך המהומות והוויכוחים נענתה אחת השכנות בדיבורים בוטים כמדקרות חרב, באומרה, עתה ראיתי כי 'הקב"ה מבין היטב למי לא לתת ילדים'... אין צריך לבאר עד כמה דיבורים כגון דא מקרעים לב אומללים... ואכן האשה ברחא לביתה בבכי תמרורים...

בבוא הבעל לביתו החליטו יחדיו כי הם מוחלים בלב שלם לאותה פוגעת... ואכן, נס גדול נעשה להם, ואחר כעשרה חדשים נולד להם בנם למז"ט יזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט ונאמר אמן.

נח. כתיב בתורה (בראשית טו ו) 'ותענה שרה (את הגר) ותברח מפניה' ולאחמ"כ 'וימצאה מלאך ה'.' וצ"ב מהו הלשון 'וימצאה', שנראה שחיפש אותה מקודם לכן – על מה ולמה חיפש אותה המלאך, הווה ליה למימר 'ויראה אותה מלאך ה', אלא מבאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (וכן הוא בשפתי צדיק לך, אות לו), שהרי 'אלוקים יבקש את נרדף' (קהלת ג טו) ואמרו חז"ל (ויק"ר כו ה) אפילו צדיק רודף רשע, לכן 'חיפש' המלאך אחר 'נעלבין', עד ש'מצאה'... ללמדך גדולת הנרדפים, אף אם הנרדפת היא 'הגר' הבורחת מ'שרה אמנו' (הובא בליקוטי יהודה).

נט. סיפר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע עובדא שהוא עצמו היה עד לה, אב ובנו עניים ודלים פסעו יחדיו, וזמן רב לא בא אוכל אל פיהם, לפתע הבחין האב במטבע של זהב הנוצצת על פני

במשנה (אבות ב ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ', מטו משמיה דהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שבא ללמד לאדם בעת שנוטל על עצמו עול הרבים בהרבצת תורה וכדו', ידוע ביאורו של החת"ם ('דרשות' לשבועות דף רצה: ד"ה ויהי) במאמר חז"ל (ירושלמי ביכורים ג ג, המתמנה פרנס על הציבור מוחלין לו, וכן בבלי סנהדרין יד.) 'העולה לגדולה מוחלין לו על כל עוונותיו' כי הכל מדברים עליו אז דברי להג ע"כ זוכה הוא למחילת עוונות, בדרך זו ביאר המהרי"ד דהעולה ליכנס בכלל מרביצי תורה וכדו', עלול הוא להתרפות מחמת הבזיונות. אין לו אלא ללמוד מדרכה של ה'ארץ' - אדמה, שאף שהכל דורכין עליה עב"ז היא ממשיכה בדרכה מכבר - להצמיח מיני פירות העץ והאדמה, אף אתה מה

הקרקע, ביקש האב מבנו שיתכופף וירים את המטבע, ובו יקנו דבר מאכל לסעוד את נפשם הרעבה, אך הבן סירב באמרו שאין כוחו במתניו להתכופף עדי ארץ, אשר על כן התכופף האב בעצמו, הרים את המטבע וקנה בו שלושה עשר תפוחים, ורצה לתת אותם לבנו בעבור תחיה נפשו בהם, אך הבן טען לעומתו - מכיוון שלא אבה לשמוע לקול האב אין הוא זכאי לשבוע מטוב התפוחים, אך האב שראה ברעבון בנו, נענה ואמר לבנו שהוא ממחר לדרכו, לכן מקדים הוא לילך לפניו, והבן יבוא אחריו. ככל עת שעבר עוד כברת דרך השליך האב ארצה תפוח אחד, וכך 'מצאם' הבן שהלך לאחוריו, ונפשו הרעבה לא יכלה עמוד, התכופף הבן ניקה את התפוח מטינוף העפר, ואכלם להשקיט רעבונו העז, וכך מצא את כל הי"ג תפוחים ואכלם.

ואמר הרה"ק ר' צדוק שמעשה זה לימדו לקח רב לעבודתו יתברך כל ימי חייו, כי אם היה הבן מתכופף מתחילה פעם אחת להרים את המטבע מעל פני האדמה, הרי היה מונע מעצמו עמל וטורח - לכופף עצמו שלושה עשר פעמים ובכל פעם לשטוף התפוח מטינוף, והאמת היא, שהרבה לימודים ישנו בסיפור זה המתפרש לע' פנים שבכפיפה אחת חוסך האדם מעצמו כפיפות ויגיעות רבות לאחר זמן, אך לענייננו אנו נסיק מסיפור זה לענין המחלוקת עד כמה שווה לו לאדם להתכופף ולהכניע עצמו פעם אחת בתחילת המריבה, וממילא לא יצטרך להתכופף ולהתאמץ לאחר מכן פעמים רבות ומרובות. ומבשרי אחזה אלוקי, כמו חמשת אצבעותיו של אדם, שבגובהם אינם ישרים, אך באם הנם מכופפים הרי הם מיושרים, כי על ידי שמתכופפים כל ההדורים מתיישרים.

כמו בענין המחלוקת כך הם פני הדברים בכל עניניו של האדם, פעמים ואין הכל 'מיושר' אצלו ועל ידי כפיפה והכנעה יתיישר הכל כדבעי, וכבר סיפר הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע, על מלך שיצא עם המשנה למלך לתור את פני המדינה כשהם לבושים כאנשים פשוטים - כדי שלא יכירום עוברי דרכים, כי היה ברצון המלך את ה'הלוך ילך' של בני מדינתו. בדרכם עברו לצד 'בית חולים', ויען המלך ויאמר הבה נכנס הנה אולי נלמד מכאן דבר מה, לעומתו סבר המשנה למלך שאין להם מה ללמוד מהליכות מקום זה, למעשה, נכנסו שניהם כדבר המלך, מיד בהיכנסם אל בית הרפואה נתקלו באדם הבוכה וצווח על מכאובו, ניגש אליו המלך ושאלו על מה הוא מתייסר כל כך, ענהו החולה שכלב נשכו, והרי הוא סובל מכך כאבים עזים, וכל גופו מזוהם ומסוכן למות, שאלו המלך, האם אין שום רפואה לנשיכה זו, ענהו החולה, וודאי שיש רפואה והיא - להוציא את כבדו של הכלב בעודו בחיים ושיאכל הנשוך ממנו, שאלו המלך, ומדוע לא תיקח זאת הרפואה, ענה האיש בצער, שבחמתו כי רבה על הכלב שנשכו בעט בו בכל כוחו והרגו, ובזאת שם קץ לכל רפואתו והחלמתו.

בצאתם משם שאל המשנה למלך את המלך מה למדת כאן, ענה לו המלך לימוד גדול למדתי שלא יאבד האדם עשתונותיו בעת כעסו, שפעמים ואינו אלא מזיק את עצמו בזה, ואף אנו נלמד מכאן, עד כמה יש לחשוב ולבקר את מוצאות פיו טרם יוציאם מהם איזה דיבור.

שמה הגדול מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר, אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

בכך שהכל 'דורכים עליך' המשך נא להרביץ תורה ולעשות 'פירות' במפעליך הכבירים (אדמור"י בעלזא, ח"ג קעא) פ.

יהא שמייה רבא - כוחו הגדול של עניית יהא שמייה רבא

מבאן, יתעורר האדם לומר אמן יהא שמייה רבא מבורך בכל כוחו, ובפרט בימים אלו, שהרי בשעה זו מתעוררים רחמי הקב"ה על בניו שגלו מעל שולחננו¹. והתוס' (שם ד"ה ועונין) כתבו בשם מחזור ויטרי ש'זו תפילה שאנו מתפללין שימלא שמו, כדכתיב (שמות יז טז) 'כי יד על כס י-ה', שלא יהא שמו וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק. ופירושו כך, יהא שמו"ה שם י-ה רבא, כלומר שאנו

איתא בגמ' (ברכות ג.) שמעתי בת קול שמנהמת כיונה, ואומרת אוי לבנים, שבועונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי, חייך וחיי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלוש פעמים אומרת כך. ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא

ס. גדולה מעלת השתיקה, סיפר הגה"ק הרב מטשעבין זצוק"ל להרה"ח ר' לייבל סטעמפל שליט"א, נכדו של הרה"ק בעל ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע הי"ד, מעשה שהיה עם זקנו, שזקנו היה דר ב'טשעבין' כארבע שנים. פעם אחת בנישואי אחד מצאצאי הטשעבינער, הזמין את הרבי מבאבוב לשמחת שבע ברכות, ואכן הוא בא בלווית אביו של ר' לייבל - חתנא דבי נשיאה, תוך כדי ישיבתו שם הוציא הרבי מבאבוב מעות מכיסו ונתנם לחתנו שיצא לרחוב ויקנה בהם משקה להשקות הנאספים. ניגש הטשעבינער אל הרבי ואמר לו 'כאן אני בעל השמחה', כאומר, עלי מוטל להביא משקה לשמח לבב אנוש, ענה הרבי ואמר, הרי זה תוס' מפורש בש"ס שעל האורח להביא משקה לכבוד עם הנאספים, ענה לו הטשעבינער, במחילה מכבוד תורתו, בכל הש"ס אין תוס' כזה, והרבי מבאבוב שתק כסימן שהוא נכנע לדבריו ומודה בטעותו.

ואמר הטשעבינער לימים מסר שיעור במסכת כתובות, ובאמצע השיעור מצאתי מפורש כתוב בדברי התוס' (כתובות נ"ז: ד"ה השתא) **לפי שדרך האכסנאי להשקות לבני הבית כדי למצוא חן בעיניהם**. תיכף נזכרתי בדבר המעשה דלעיל, ומאד רבתה התפעלותי, שהרבי מבאבוב אפילו לא תיקן אותי, ולא הראה לי את מראה המקום המדוייק אשר כפי הנראה ידעו, ולא עוד אלא שעשה עצמו כאילו טעה, והכל בכדי שלא לביישני ברבים. הוסיף הגה"ק מטשעבין ואמר, הנה רבים מספרים 'אותות ומופתים' שהתרחשו בחצרו של הרבי הקדוש, אבל לדעתי סיפור זה הוא המופת הגדול מכולם.

כעין זה מסופר על גאון ישראל רבי חיים עוזר גראדז'ינסקי זי"ע, שפעם שוחח עם בחור אחד, והבחור הזכיר איזה מאמר בתוס' במסכת בבא בתרא דף מ"ט, אמר לו רח"ע, אין שם תוס' כזה, אך הבחור המשיך להתווכח וטען בלהט שממש בו ביום ראה את דברי התוס', ואילו הגאון המשיך בשלו. משקם הבחור להביא גמרא מארון הספרים ברצונו להראות שצדקו דבריו, מנע ממנו רבי חיים עוזר להוציא הספר, וכך יצא הבחור משם כשהוא בטוח בעצמו שהדברים אכן חרוטים על דפי התוס' בב"ב, ויהי כאשר בא לביתו בדק תיכף ולא מצא, או אז הבין שרח"ע מנעו מלהביא את הגמרא, כי לא רצה שיתבייש לעין כל.

סא. כה אמר הרה"ק בעל התניא זי"ע שמלאכי השרת מתאווים ומשתוקקים לענות 'אמן יהא שמייה רבא' עד שהם מסכימים לוותר על כל מדרגותיהם הנעלות ורק בכדי לזכות לענות איש"ר (ספר השיחות)

תרצ"ט, להריי"צ זי"ע).

הכניסני לחדרי חדרים והראני צרות משונות מהראשונות אשר לחרב ולרעב ולשבי, אמרתי לו הדר זיוי ישראל בלבד חטאו, אמר לי בכל יום מתחדשות צרות רבות עליהם מאלה, וכשנכנסים לבתי כנסיות ועונין אמן יהא שמיה רבא אין אנו מניחים אותם לצאת מחדרי חדרים... הא למדת כמה גדול כח הקדיש שמעכב הצרות ומשמח הקב"ה. (ע"כ מ'סדר רב עמרם גאון' ג:).

אין חפץ לה' בריחוקם של בני ישראל מעליו, אלא אדרבה, וכלשון התנא דבי אליהו (רבא, פל"א) מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו שיעשו תשובה, כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש שלא יחרב לעולם. אין לנו אלא למלא את ההשתוקקות שיש כביכול לבורא עולם על בניו שיתקרבו אליו - יבנה בית מקדשנו ולא ייחרב לעולם, ויהא הקשר מחדש קשר של קיימא בבנין עדי עד בב"א. מרן דשמיא יהא בעזרינו, שיום המר והנמהר יהפוך ליום חג ומועד, ונעלה יחדיו לחוג אותו כולנו כאחד בירושלים הבנויה, כביאת גואל צדק במהרה בימינו אכי"ר.

מתפללין שיהא שמו גדול ושלם. וגדול כוחה של עניית אמן יהא שמיה רבא לבטל גזירות קשות, וכדאיתא בגמ' (שבת קיט:): אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, ופירש רש"י כלומר בכל כוונתו.

והתוס' כתבו (ד"ה כל) ור"י אומר דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות. והובאו הדברים בהרחבה בפרקי היכלות (ו) ג) אמר ר' ישמעאל, סח לי סגסגא"ל שר הפנים ידידי שב בחיקי ואניד לך מה תהא על ישראל, ישבתי בחיקו והיה מסתכל בי ובכה, והיו הדמעות נופלות מעיניו ונופלות על פני, אמרתי לו הדר זיו מרום למה תבכה, אמר לי ידידי בא ואכניסך ואודיעך מה גנוז לישראל עם קודש, תפשני בידי והכניסני לחדרי חדרים ולגנוזי גנוזים ולאוצרות של הפנקסים, ופתח והראני כמה צרות כתובות צוררות משונות זו מזו, אמרתי לו הללו למו, אמר לי לישראל, אמרתי לו ויכולין לעמוד בהם, אמר לי למחר בא ואודיעך צרות משונות מאלה, למחר

סב. אמרו חז"ל (ברכות נז.) שהעונה יהא שמיה רבא מברך בחלום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, ובדרך צחות יש לומר דכ"ש העונה בהקיץ איש"ר מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

"בליל זה יבכיון ויילילו בני"

הננו להודיע על מספרי הטלפון אליהם יהיה ניתן לשמוע
שידור חי [ליי"וו הוק-א"פ] מדרשת נהי קינה ומספד
ממורנו הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א
במוצש"ק - ליל ט' באב

ארה"ב - בשעה 10:45

קול הלשון:

(צריך להקיש * לליי"וו הוק-א"פ)

* - (718) 906-6400
* - Direct #: (718) 906-6444
* - Monsey: (845) 678-3337
* - Monroe: (845) 751-9640
* - Lakewood: (732) 806-8199
* - Los Angeles: (310) 659-8000
* - Montreal: (514) 667-3599
* - Toronto: (416) 800-2146
* - Eretz Yisroel: 03-929-0709

קול מבשר:

(212) 444-1100,8,1
Monsey: (845) 414-1100
Monroe & Upstate: (845) 351-1200
ארה"ק : 072-333-3111 -8,1

ארץ ישראל - בשעה 10:15

קול הלשון:

072-274-1111 ואח"כ *3
או 073-295-1111 ואח"כ *3
מספר ארה"ב: *3 - 646-663-7920

***

קול הדף:

02-640-0020 ואח"כ 9
או 072-315-2035 ואח"כ 9
או 079-921-5681 ואח"כ 9
***
או 072-315-1111 ואח"כ 3
או 072-315-2222 ואח"כ 3
או 072-333-3111 ואח"כ 8-1

לונדון:

0208-123-3788

לשיעורים משנים קודמות ניתן לשמוע ב'קול הלשון' במספרים הנ"ל

קול הלשון ארה"ב:

להקיש 1 - ואח"כ 2 - 6 - 4

קול הלשון ארה"ק:

להקיש 1 לשיעורי גלות וגאולה, ואח"כ 2

השיעור לשה"ק יהי ניתן לשמוע בשידור חי

בקול הלשון (ארה"ק) וקול הדף - ביום ת"ב בסביבות השעה 11:30 (א"י):

בברכה שנזכה לראות בבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן